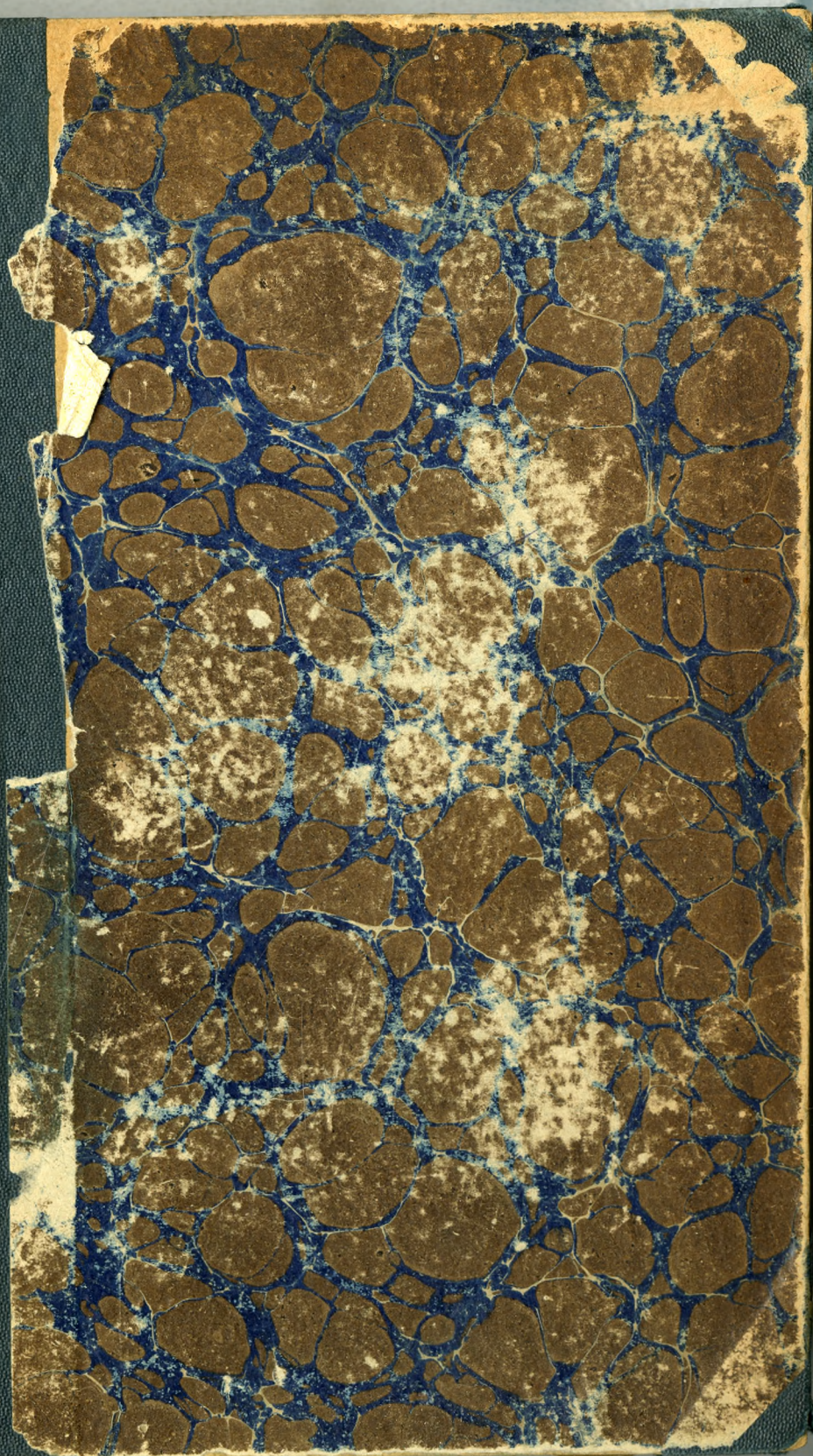

Politikai
röpiratok

155.

155
1376

A

FELEBBVITEL

BÜNÜGYEKBEN

TEKINTETTEL

A KÖZVETLEN SZÓBELISÉGRE.

A MAGYAR JOGÁSZGYÜLÉS ÁLLANDÓ BIZOTTSÁGÁNAK
MEGBIZÁSÁBÓL

ÍRTA

DR. FRIEDMANN BERNÁT,
HITES ÜGYVÉD.

3

BUDAPESTEN,
PFEIFER FERDINÁND BIZOMÁNYA.

1878.

Budapest, Weismann testvérek könyvnyomdája.

A
FELEBBVITEL
BÜNÜGYEKBEN

TEKINTETTEL

A KÖZVETLEN SZÓBELISÉGRE.

A MAGYAR JOGÁSZGYÜLÉS ÁLLANDÓ BIZOTTSAGÁNAK
MEGBIZÁSÁBÓL

ÍRTA

Dr FRIEDMANN BERNÁT,
HITES ÜGYVÉD.

BUDAPESTEN,
PFEIFER FERDINÁND BIZOMÁNYA.

1878.

JELIGE : »Első kötelessége minden embernek, ki a közéletben részt vesz : tisztán kimondani meggyőződését«.

Báró Eötvös József.

E L Ő S Z Ó.

A magyar jogászgylés állandó bizottsága a hetedik magyar jogászgylés elé terjesztendő következő kérdést tűzte ki:

„Azon bñnygekben, melyekben a rendes bíróságok ítélni hivatvák, az első fokú bíróság ítélete ellen a tény kérdésében is hely adassék-e a fellebbvitelnek?“

Ezen kérdés iránti véleményadásra több szakférfit szólított fel. Csekélységemet is megtisztelt ily megbízással. Én véleményemet előterjesztettem, s az a kiadandó évkönyvben, a többiekkel együtt, ki is fog nyomatni. Hogy mindamellett külön is kiadom, annak oka egyrésről az: hogy tapasztalat szerint a jogászgylés évkönyve jobbára oly későn jelenik meg, hogy a jogászgylési tagok legnagyobb részének, különösen a vidékieknek, nem igen marad elegendő idejük, hogy a tárgyalásra kellően elkészülhessenek, tanulmányaikat ne csak a vélemények elolvasásából, hanem egyéb for-

rásokból is meríthessék, szóval a kitüzött kérdés felett gondolkozhassanak is; másrésről az: hogy e kérdést fontosnak és életbevágónak tartom, mely érdemes arra, miszerint azzal ne csak a jogászggyűlés tagjai, hanem más jogászok és politikusok is megismerkedjenek.

Nálunk e kérdés az irodalomban egészen új, de nem új Németországban s más államokban. Mindenütt, hol a közvetlen szóbeliség behozatott, e kérdés is azonnal felütötte fejét, s irodalomban, törvényhozásban meg kellett vele birkózni. A gyakorlat nálunk is meghonosította 1870 óta bűnügyekben a közvetlen szóbeliséget, már ennél fogva is iparkodnunk kell tehát e kérdéssel tisztába jönni. De nem lehet távol az elfogadott anyagi büntető törvénykönyv kisegítő részét képező büntető perrendtartás törvényhozási tárgyalásának megindulása sem. Amily időszerű volt tehát ezen kérdést a jogászggyűlés elé hozni, ép oly kívánatos, hogy az az irodalomban is előkészítessék.

Ezen indokok vezéreltek, midőn véleményemet külön is kiadni határoztam el magamat.

A vélemény szorosan a kérdéshez alkalmazkodott. A mi abban feltételkép van felállítva, azt nem feszegettem, hanem véleményem alapjául fogadtam el; s bár czélszerű lenne azt is megoldani,

hogy ha pl. a fellebbvitel eltörlendőnek találtatnék, minő garantiák lennének helyébe felállítandók, hogy tévedések emberi lehetőség szerint ritkítassanak, mégis — nehogy a jogászgyűlés tárgyalásai igen is tág területre áradjanak — ezeket csak érintettem, de tüzetes megbeszélés tárgyává nem tettem; mert az előbbi jogászgyűlések tapasztalatai azt bizonyítják, hogy csak oly kérdésekben lehet elvi határozatot létre hozni, melyeknél az enunciatum két, legföllebb három pontba volt összefoglalható. Mihelyt azonban több pontra kellett volna kiterjeszkedni hogy a feltett kérdés megoldva legyen, akkor okvetlenül „napirendre térés” volt a legérdekesebb vitatkozások eredménye.

Ezen garantiákról külön és tüzetesen fogok szólni akkor, midőn a körülmények, nevezetesen egy a közvetlen szóbeliségre fektetett büntető perrendtartási javaslat megjelenése ezt szükségessé és időszerűvé teendik.

Én jól tudom, hogy sokan megfognak támadni azokért, a miket e munkámban állítok, s azon ujításokért, melyeket javaslatba hozok: mert semmiért sem jajdulnak oly annyira fel az emberek, mint ha oly helyre tapintott valaki, melyet ők egészségesnek tartottak, de az valójában kóros, s mit sem védenek makacsabbul, mint előítéletté vált

szokásokat. De ez nem rettent vissza, mert meggyőződésem az, hogy ez eszméknek utóvégre is győzniök kell. Elviselhetővé teendi pedig nekem a megtámadásokat azon tudat, hogy azoknak én nem feltalálója, hanem csak terjesztője vagyok, s hogy ha „gyakoriatlansággal“ vádoltatnám, a vádlottak padján Németország legkitünőbb tudósaival és államférfiaival lennék együtt, s vizsgáltna az életből merített azon tapasztalat, hogy „mint a csatamezőn, úgy a tudományok körében is az előörsök ritkán aratnak dicsőséget.“

Budapesten, 1878. márczius 15-én.

A szerző.

I.

Nem tartom szükségesnek a fellebbvitel eredetét, lényegét, fejlődését és egyéb körülményeit ismertetni. Ezeket minden szakértő tudja.

Mielőtt azonban a kitűzött kérdés érdemleges tárgyalásához fognék, nem tartom feleslegesnek azon legújabb törvényhozási mozzanatokat megemlíteni, melyek az 1877-iki német birodalmi büntető perrendtartás szerkesztése körül épen e kérdés tekintetében felmerültek.

Ezek egyrésről oly tanulságosak, hogy egy egész irodalommal felérnek, s másrésről mégis oly közeli időből valók, hogy lehetnek különben kitűnő jogászok, kik e tárgyalásokat körülményesen még nem ismerik.

Igen nagy terjedelművé válnék jelen értekezés, ha az összes európai törvényhozások e kérdés körüli mozzanataira kiterjeszkednék. Azért ezt nem is teszem. De különben is, miután a most érintett német birodalmi tárgyalások során azon államok tapasztalatai is értékesítve vannak, hol a szóbeliség behozatalával már régebben merült fel e kérdés megoldásának szüksége, az sok tekintetben felesleges is lenne.

A német államok büntető eljárási törvényei az 1877-iki büntető perrendtartás megalkotása előtt a felebbvitel tekintetében négy categoriába voltak oszthatók.

Egy részök eltörülte a közvetlen szóbeliség életbeléptetésével az azzal megegyeztetetlennek tartott felebbvitelt.

Egy másik részök megtartotta azt, de elrendelte, hogy a tárgyalás egész terjedelmében ismételtessék a másodbiróság előtt s megengedte, hogy ott új tanuk és egyéb bizonyítékok is érvényesíthessenek.

Egy harmadik csoport csak a jogkérdésben engedte meg a felebbvitelt, de kizárta azt a tény kérdéseiben, rendelvén: hogy a másodfoku biróság e tekintetben az elsőbiróság megállapításait alapul venni és elfogadni köteles.

Végre a negyedik categoriába tartozók pedig a franczia eljárás mintájára ¹⁾ aként iparkodtak a szóbeliség és felebbvitel közötti ellentétet kiegyenlíteni, hogy megengedték ugyan, miszerint az ügy a felsőbiróság elé vitethessék úgy a tény mint a jogkérdésében is, de elegendőnek találták ha a másodforumon a bizonyítási anyag a vizsgálati és tárgyalási iratok felolvasása által constatataltatik s csak kivételesen engedték meg,

¹⁾ Code d'Instruction criminel. Art. 199—216.

hogy a felsőbb bíróság a felek valamelyikének indítványára, ha az iratokban constatált anyag helyes volta iránt alapos aggodalmak merültek fel, vagy azok helyes volta újabb bizonyítékokkal támadtatott meg, a tanubizonyításokat s egyéb bizonyítékokat maga előtt is közvetlenül ismételtethesse.

Ezen utóbbi csoporthoz tartozott a porosz törvény is. Ezt némileg közelebbről megismertetem, — miután később ebből indult ki az új német büntető-perrendtartásnak eszméje is.

Az 1846. júl. 17-iki porosz büntető perrendtartás következőleg rendelkezett a felebbvitel kérdésében :

„A felebbviteli bíróságnál rendszerint csak újonnan felhozott bizonyítékok veendőek fel, s ezek is csak akkor, ha alkalmasaknak látszanak arra, hogy az elsőbíróság által bebizonyítottak vett oly ténykörülményeket, melyek az eset jogi elbírálására döntő befolyással bírnak, tévesekül tüntessen fel. Szabadságában áll azonban a felebbviteli bíróságnak az elsőbíróság által felvett bizonyítékokat újból felvenni s különösen a tanukihallgatást maga előtt egészen vagy részben ismételtetni, ha ezt lényeges aggalymia miatt, melyek az elsőbírósági ítélet felülvizsgálása alkalmával, az abban bebizonyítottak vett ténykörülmények tekintetében felmerültek, szükségesnek tartja.“

Ugyanígy rendelkezett az 1849-ik évi január 3-iki rendelet :

„Azon ténykörülmenyeket, melyeket az elsőbiróság bebizonyítottaknak fogadott el, a felebbező csak újabb ténykörülmenyekkel vagy újabb bizonyítékokkal támadhatja meg, s ez esetben a felebbviteli bíróság bírálhatja meg, valjon a felhozott új tények és új bizonyítékok lényegesek-e vagy sem?”

E szerint tehát Poroszországban már 1849-ben egészen el volt törölve a ténykérdésében a tulajdonképeni felebbvitel, csupán névleg tartatott még meg, tényleg csak korlátozott perújítás volt felsőbb bíró előtt.

Még tovább ment ez irányban az 1852. május 3-iki porosz perrendtartás:

„A felebbviteli bíróság köteles azon ténykörülmenyek tekintetében, melyek az ítéletben kiemelendők és bebizonyítottaknak, vagy be nem bizonyítottaknak nyilvánítandók, az első bíróság ez iránybani megállapításait saját határozatában alapul venni, ha csak új ténykörülmenyek vagy újabb bizonyítékok az elsőbirósági bizonyítás egész vagy részbeni ismételése esetére ettől eltérő ténybeli megállapításokat nem tesznek valószínűvé.

A bizonyítás ily ismételését azonban a felsőbb bíróság csak az esetekben rendelheti el, ha az elsőbirósági ítéletben megállapított ténykörülmenyek helyes volta ellen lényeges, s az addigi tárgyalások által el nem háríthatott aggályok mutatkoznak, vagy ha az ismételés az új ténykörülme-

nyek vagy új bizonyítékokra való tekintetből szükségességek mutatkozik.“

Azonban a tapasztalat ezen rendelkezések célszerű voltát nem igazolta; helytelennek bizonyult különösen a felelbezés fenntartása a közvetlen szóbeli tárgyalás mindenkor ismétlése nélkül.¹⁾

Az 1865-iki porosz büntető-perrendtartási javaslat 389-ik §-jába ennek folytán következő rendelkezés vétetett fel:

„A felelbiteli bíróság minden esetben jogosítva van mindennemű vizsgálati cselekménye-

¹⁾ Franciaországban, melyet a porosz csak utánzott, a tapasztalat azt bizonyította, hogy a felsőbb bíróságok, miután az tetszésökre volt bízva, a bizonyítási eljárás ismétlését a legkritkább esetekben rendelték el. Lényegileg tehát csak az elsőbíróságok ítélete nyugodott a közvetlen szóbeliség adatain, a másodbíróságok eljárása ellenben rendszerint írásbeli volt. A kormány ezen tapasztalat folytán törvényjavaslatot nyújtott be 1856. évi június 13-án a törvényhozó testülethez, melyben tekintettel az elsőbírósági tárgyalási jegyzőkönyvek emiatti fontosságára, a törvényszéki jegyző köteleztetik, nemcsak a tanúvallomások lényegét, hanem az egész vallomásokat szóról-szóra, s a vádlott által azokra tett észrevételeket is híven felvenni a jegyzőkönyvbe, s hogy e jegyzőkönyvek nagyobb hitelesség kedvéért az elnök és államügyész által is aláírandók.

Az ezen törvényjavaslat feletti tanácskozásra kiküldött bizottság veszélyesnek jelentette ugyan ki az ügyek felülvizsgálatának ezen módját, (Corps législatif, session 1856. N. 186) s magában a törvényhozó-testületben is hibáztatták sokan a szóbeliség és írásbeliség ezen összevegyítését, az akkori hatalmas Napoleoni kormány pártfogása alatt azonban a javaslat mégis keresztül hatott. A francia törvényhozás lényegileg most is még ezen álláspontot foglalja el, míg az ebből kiindult német államok óriásilag előbbre haladtak.

ket, különösen tanukihallgatásokat is a vizsgálóbíró vagy saját kiküldöttje által a 236-ik §. második bekezdésében adott utasítások szerint eszközzésbe vétetni, s ezen vizsgálat eredményét annak eldöntésénél, valjon a bizonyítási eljárás ismételtessék-e vagy sem, alapul venni. Ha azonban a bizonyítási eljárás újra felvétele elhatározott, annak minden a vádlott mellett vagy ellen szóló lényeges ténykörülmények és bizonyítékok kimerítése mellett, közvetlenül a felsőbb bíró előtt kell történnie s ez esetben iratok felolvasásának csak annyiban van helye, amennyiben azt a 256—260. §§-ok megengedik.“

Az 1867-ik évi június 25-iki büntető perrendtartási törvény lényegileg megtartotta a javaslat ezen álláspontját, rendelvén 378-ik §-ában :

„A felebbviteli bíróság minden esetben jogosítva van, mindennemű vizsgálati cselekményeket, nevezetesen tanukihallgatásokat is, a vizsgálóbíró vagy tagjai valamelyike által eszközöltetni s ezen vizsgálatok eredményét annak eldöntésénél, valjon a bizonyítási eljárás ismételtessék-e, alapul venni.

Ha azonban a bizonyítási eljárás ismétlése elrendeltetett, ennek maga a felebbviteli bíróság előtt, s az elsőbíróságitól netán eltérő ténybeli megállapítás indokolhatásához szükséges terjedelemben kell megtörténnie; ennél iratok felolvasása csak a 245—249-ik §§-ok korlátai közt engedhető meg.“

Az északnémet szövetségnél 1868-ban egy egységes büntető-perrendtartás eszméje hozatván napirendre, a törvényhozó testület 1868. április 18-ki ülésében elhatározta, hogy a szövetségi kancellár felszólíttassék egy valamennyi szövetségi államok részére szóló büntető-perrendtartás elkészítésére és beterjesztésére.

Miután a szövetségtanács ezen határozathoz hozzájárult felszólíttatott 1869-dik évi július hó 12-én a királyi porosz igazságügyminister, hogy Észak-Németország részére egyöntetű büntető eljárást készítsen elő.

E végből szükségessé vált azonsarkolatos elvek tekintetében, melyekre nézve az egyes államok között lényeges eltérések voltak, egyetértésre jutni.

E cél elérése végett egyebek között aziránt is megkerestettek az egyes államok igazságügyi kormányai, hogy a felelbbviteli jogorvoslat tekintetében a következő öt kérdésre adjanak véleményyt:

„1. Létezik-e a fennálló törvény értelmében felelbbvezési forum s miként van az szervezve?

2. Minő gyakorlati tapasztalatokat tettek a fennálló felelbbviteli forummal; mutatkozott-e annak szüksége vagy kívánatos volta, hogy az megváltoztassák vagy esetleg egészen mellőztessék?

3. Azon országokban, hol a felelbbviteli forum már mellőzve van, minő eredmények mutatkoztak; megmaradt-e nevezetesen az elsőbíróági ítéletek

iránti bizalom, avagy lényegesen emelkedett-e az újrafelvételek és semmiségi panaszok száma?

4. Szükségesnek, vagy legalább tanácsosnak tartatik-e az esetre, ha az északnémet büntető-perrendtartás a felebbviteli forum mellőzését hozná javaslatba, hogy ennek helyébe az elsőbirósági eljárás garantiái fokoztassanak? s

5. mik legyenek esetleg azon garantiák, melyek alkalmas *aequivalenst* képezhetnének a megszüntetett felebbvitelért; talán a szavazatok egyhangúsága az elsőbiróságnál, vagy bizalmi férfiak (*Schöffen*) alkalmazása ott, hol esküdtek közre nem működnek az ítélet-hozatalban?“

A felszólított kormányok jobbra megfeleltek körülményes relatiókban e kérdésekre. Ezen válaszok kivonatosan közölvék az 1872-iki német büntető-perrendtartási javaslat indokolásához kiadott vélemény-gyűjteményben.¹⁾

Ezen vélemények foglalatja abban pontosul össze :

hogy azon egy-két állam, hol akkor még az írásbeliség divott a büntető eljárásban a felebbvitelt jó és szükséges intézménynek mondja ;

azon államok, hol a felebbvitel, a közvetlen szóbeliség behozatalával több-kevesebb évek óta el volt törölve, annak hiányát nem nélkülözik s el-

¹⁾ Anlagen zu den Motiven des Entwurfes einer deutschen Strafprozess-Ordnung. Berlin 1872.

törlését, mint a közvetlen szóbeliség elkerülhetlen folyományát állítják fel;

azon államok pedig, hol a felebbezés csak korlátozott alakban volt fenntartva, úgy t. i., hogy a másodfokban rendszerint csak acták felolvasása által ismételtetett a tárgyalás, ezen módot nem igen javasolják megtartandónak, hanem hol a felebbvitel eltörlését, hol — ha megtartatik — a tárgyalásnak másodfokban is a közvetlen szóbeliség elvei szerinti teljes ismételését ajánlják.

Ezen vélemények közül néhányat megemlítettőnek tartok. Azon részöket, mely a főlebbvitel helyébe felállított vagy felállítandó garantiákat illeti — mint a jelen véleményezendő kérdés keretén tulesőt — mellőzöm. Így p. o.

A szász királyi igazságügyi ministerium többek között a következőket felelte¹⁾:

„Als die königlich sächsische Regierung sich mit der Frage beschäftigte, ob und inwieweit das Institut des Geschwornengerichts einzuführen, und bei der hiernach nothwendig werdenden Revision der Strafprozessordnung dieselbe auch in anderen Beziehungen abzuändern sei, erforderte die Regierung das Gutachten der Gerichte über die in Bezug auf die Strafprozess-Ordnung

¹⁾ Az ezen kérdésekre adott véleményes jelentések kivonatait eredeti szövegek szerint közlöm, mert ily dolgokban oly fontosnak vélem az adott feleletek szó szerinti szövegét, hogy a fordításnál majdnem kikerülhetlen eltéréseket is károsoknak s az adatok becsét csökkentőknek tartom.

gemachten Erfahrungen, wobei auch die Berufungsinstanz einen Gegenstand der Berichterstattung bildete. Es hat eine Mehrzahl der Gerichte sich hierbei gegen die Beibehaltung der Berufungsinstanz ausgesprochen. Ebenso waren die sonst von dem Ministerium gemachten Erfahrungen von derart, dass dasselbe glaubte auf den Standpunkt zurückgehen zu müssen, welchen es bei Ausarbeitung und Vorlegung des Entwurfes der Strafprocessordnung im Jahre 1854 eingenommen hatte. Diese Erfahrungen sprachen sehr entschieden dafür, dass, selbst abgesehen von der Frage, ob die Berufungsinstanz allenthalben die nöthigen Bürgschaften für eine erschöpfende und fällig sachgemässe Prüfung und Entscheidung der Sache gegenüber der offenbar in dem mündlichen Verfahren leichter und besser zu bewirkenden Instruktion des Richters erster Instanz darbiete, die Beibehaltung der zweiten Instanz mindestens als überflüssig bezeichnet werden könne. Ebenso hat das Ministerium den obersten Gerichtshof, als die zeitherige Berufungsinstanz in Strafsachen, aufgefordert, darüber sich gutachtlich zu äussern, ob die Beseitigung der zweiten Instanz in den bezirksgerichtlichen Strafsachen bezüglich der Thatfrage bedenklich sei? Das Ober-Appel-

lationsgericht hat mit Einstimmigkeit sich dahin ausgesprochen, dass es die Beseitigung der Berufung in Bezug auf die Thatfrage nach den von ihm gemachten Erfahrungen für unbedenklich erachte.

Allerdings hat man eine Berufung noch insoweit beibehalten, als es dem Verurtheilten gestattet ist, gegen die Höhe der von dem Schwurgerichtshofe, beziehentlich dem Bezirksgerichte erkannten Strafe auf die Entscheidung des Ober-Appellationsgerichts zu provoziren. Allein, wie bereits bei der Einführung dieser Berufung verschiedene Bedenken, sowohl auf dem Landtage selbst, als auch nachträglich bei den Praktikern laut geworden sind, so haben auch die zeither gemachten Erfahrungen, so viel an die Hand gegeben, dass eine Aufhebung dieses Rechtes der Berufung schwerlich mit erheblichen Nachtheilen verbunden sein möchte. Es ist dem Ministerium bekannt, dass auch der oberste Gerichtshof selbst dieser Meinung zugethan ist.“

A württembergi királyi ministerium jelenté:

„Die Berufung gegen das Endurtheil ist durch die Strafprozess-Ordnung vom 17. April 1868 für alle gerichtlichen Strafsachen beseitigt worden, nachdem dieselbe in Folge der Einführung der Schwurgerichte schon seit dem Jahre 1849 für

die wichtigsten Straffälle ausgeschlossen gewesen war.

Dem königlichen Justizministerium ist von wesentlichen Nachtheilen, welche aus der Beseitigung der Berufungsinstanz sich ergeben hätten, „Nichts bekannt geworden.“

Megemlítvén továbbá, hogy különféle szakértők is meghalgattattak e kérdésre nézve, ezek véleményéről még a következőket mondja:

„Sämmtliche (achtzehn) Aeusserungen, welche die Frage berühren, ob wider den Ausschluss der Berufung bezüglich der Thatfrage gegen Endurtheile auf die Erfahrung gegründete Bedenken sich geltend machen lassen, und von welchen sieben von Mitgliedern höherer Gerichte, sieben von Oberamtsrichtern, drei von staatsanwaltschaftlichen Beamten herrühren, während von den Rechtsanwälten sich nur einer hierüber ausgelassen hat — beantworten die Frage verneinend.“

Baden véleménye:

„Die Beseitigung der Berufung über Thatfragen bei den kreisgerichtlichen Strafsachen hat sich nach den nunmehr seit mehr als fünf Jahren gemachten Erfahrungen durchaus gut bewährt.

Bei den amtsgerichtlichen Strafsachen hat der (nach Titel XXVI. der Strafprozess-Ordnung zugelassene) Recurs sich nicht gut bewährt, vielmehr ergaben sich mancherlei Missstände, indem einerseits ein

Verfahren ohne Wiederholung der Beweisaufnahme sich als von höchst zweifelhaftem Werth zeigte, andererseits solche Wiederholungen (Str.-Pr.-O. §. 393) sehr umständlich und doch nicht unbedingt zuverlässig schienen.

Da nun mit einer Urtheilsfällung in erster Instanz auf Grund einer mündlichen Hauptverhandlung ein Recurs über die Thatfrage überhaupt nicht wohl vereinbart werden kann, so wurde bei dem erwähnten Reformvorschlage in Aussicht genommen, wie bei den Schwurgerichten und Kreisgerichten, so auch bei den Amtsgerichten künftighin nur eine Nichtigkeitsbeschwerde zuzulassen.

Oldenburg véleménye:

„Schon bei der Berathung der 1858 publicirten Strafprozess-Ordnung, durch welche das öffentliche und mündliche Verfahren im Herzogthum Oldenburg eingeführt wurde, machten sich sowohl bei der mit der Ausarbeitung dieses Gesetzes beauftragten Commission als bei der Grossherzoglichen Regierung die entschiedensten Zweifel geltend, ob die Beibehaltung der Berufungsinstanz mit dem mündlichen Verfahren vereinbar sei. — Darüber, dass dies theoretisch nicht der Fall sei, war man allseitig einverstanden, sowie desgleichen darüber, dass die Berufung gegen Erkenntnisse der Schwurgerichte

auszuschliessen sei; zweifelhaft war man dagegen, ob nicht dieselbe eine praktisch nicht wohl zu entbehrende und insbesondere auch vom Volksbewusstsein geforderte Garantie gegen unrichtige Erkenntnisse der Strafgerichte und Polizeigerichte gewähre. Neigte man auch im Allgemeinen dazu, diese Frage zu verneinen, so kam doch andererseits in Betracht, dass mit Ausnahme Braunschweigs fast alle neueren Gesetzgebungen unter wesentlich gleichen Verhältnissen sich für die Beibehaltung der Berufungsinstanz entschieden hatten, und dass ausreichende praktische Erfahrungen in Betreff der gegentheiligen Einrichtung damals noch nicht vorlagen. — In Hinblick hierauf, trug man Bedenken, dem Beispiele Braunschweigs sofort zu folgen und beschloss man, es zunächst mit der Berufungsinstanz zu versuchen und abzuwarten, ob sich dieselbe praktisch bewähre. Dieser Auffassung schloss sich denn auch der Landtag an und wurde so die Berufungsinstanz in die Strafprozess-Ordnung aufgenommen.

Im Jahre 1860, 2 Jahre nach Einführung der neuen Strafprozess-Ordnung, wurde dann vom Appellationsgerichts-Präsidenten berichtet, dass nach Ansicht des Collegiums die Regelung der Berufungsinstanz eine durchaus unbefriedigende sei, und die Mehrheit deren gänzliche Beseitigung empfehlen zu müssen glaube. Hervorgehoben wurde dabei vornehmlich folgendes:

Das in erster Instanz aufgenommene Sitzungsprotokoll und die Entscheidungsgründe des Urtheils gewährten selbst im Falle sorgfältigster Ausarbeitung nur ein schwaches Bild der Hauptverhandlung. — Vieles, was auf die Ueberzeugung des unter dem persönlichen Eindruck des Beschuldigten und der Zeugen erkennenden Gerichts entscheidend einwirken könne, entziehe sich der Darstellung, und befinde sich so das Appellationsgericht bei der Prüfung der Urtheile auf Grund der Akten in einer wirklich peinlichen Lage. In dem Bewusstsein der Unmöglichkeit einer vollständigen Würdigung aller wirklich massgebend gewesenen Momente müsse es Anstand nehmen, in jeder anscheinenden Unzulänglichkeit des aktenmässigen Beweismaterials die zur Wiederholung der Beweisausnahme vom Gesetz verlangten wesentlichen Bedenken gegen die erstrichterliche Feststellung zu finden, und doch widerstreite die Bestätigung eines verurtheilenden Erkenntnisses ohne die eigene positive Ueberzeugung der Schuld dem natürlichen Gefühle. Dieser Mangel einer sicheren Grundlage für die Prüfung der Beweisfrage mache sich denn auch bei der Zulassung neuer Beweismittel in hohem Grade fühlbar, da deren Bedeutung den frühern Beweisen gegenüber festzustellen, ohne Wiederholung der gesamten Beweisaufnahme

umso weniger möglich sei, als das über die erste Verhandlung aufgenommene Protokoll nur dasjenige enthalte, was bei damaliger Sachlage für relevant gehalten sei, und man daher nicht wisse, ob nicht die früher vernommenen Zeugen für die Glaubwürdigkeit der neuen Aussagen wichtige Momente bekundet hätten, deren Aufzeichnung man damals nicht für nöthig erachtet habe. — Und selbst abgesehen hiervon, lasse sich jedenfalls der Zweifel nicht abweisen, ob nicht die früheren Zeugen bei spezieller Vernehmung über die den neuen Aussagen zu Grunde liegenden Thatfachen zu solchen Angaben im Stande sein würden, so dass Alles dahin dränge, dem Appellationsgerichte in jedem Falle, wo die erstrichterliche Feststellung der Thatfachen beanständet werde, die Wiederholung der Beweisaufnahme zu gestatten, die ihm allein ermögliche, sich eine eigene wirkliche Ueberzeugung zu bilden. Selbst unter dieser Voraussetzung würde sich aber eine Beibehaltung der Berufungsinstanz nicht empfehlen. Denn wolle man auch auf die aus der Wiederholung der Beweisaufnahme entstehenden Kosten und die Belästigung der Zeugen und Sachverständigen kein entscheidendes Gewicht legen, so komme doch in Betracht, dass das auf eine neue mündliche Verhandlung gestützte zweite Urtheil in der That nur den Werth eines

ersten habe. — Allerdings könne das durchweg mit älteren und erprobten Männern besetzte Appellationsgericht grössere Erfahrung und Besonnenheit und präsumtiv auch eine grössere Kenntniss des Rechts für sich in Anspruch nehmen, nicht aber eine schärfere Beobachtung und richtigere Würdigung thatsächlicher Momente, auf die es hier ankomme und für die jüngeren, dem Volksleben näher stehende Männer in mancher Beziehung reichlich so geeignet seien. Vor Allem komme aber in Betracht, dass die Wiederholung der Beweisaufnahme unstreitig ein weniger prägnantes und nicht selten durch rechtswidrige Beeinflussung getrübtcs Bild gewähre; denn nicht nur entzögen sich in der mehr oder weniger langen Zwischenzeit manche Einzelheiten dem Gedächtnisse der Zeugen, und seien diese in ihrem Auftreten weniger sicher und vermeiden die etwaigen unbedachten Aeusserungen, auf die der Staatsanwalt und der urtheilende Richter Werth gelegt hätten, er kenne die schwache Seite der Zeugen, wo diese in ihren Wahrnehmungen oder Erinnerungen Unsicherheit gezeigt hätten und wisse hiervon Nutzen zu ziehen, so dass man weit häufiger als in erster Instanz es mit beschwätzten und bestochenen Zeugen zu thun habe. Nur den einen Vorzug habe die Verhandlung in zweiter Instanz, dass bei ihr die Vorführung des gesammten Beweismaterials mehr gesichert sei. Und in der That pflege man das Hauptgewicht darauf zu legen,

dass sie Gelegenheit biete, bei der ersten Verhandlung vernachlässigte oder nachträglich aufgefundenen bzw. entstandene Beweismittel geltend zu machen. Offenbar sei dies aber nicht eigentlich Zweck der zweiten Instanz, und wenn sich auch bei den zur Zeit geltenden Bestimmungen ein diesfälliges Bedürfniss nicht ganz in Abrede stellen lasse, so werde doch diesem durch andere geeignete Einrichtungen abgeholfen werden können, nämlich durch erweiterte Zulassung der Wiederaufnahme der Untersuchung und dadurch, dass für das Vorverfahren eine erschöpfende Feststellung des gesammten Beweismaterials und dessen rechtzeitige Mittheilung an den Beschuldigten angeordnet werde, wobei letzterer ausdrücklich aufzufordern sei, etwaige Anträge auf Ergänzung des Entlastungsbeweises zu stellen. Geschehe dies, so werde die Berufungsinstanz nicht nur entbehrlich, sondern ihre Abschaffung im Interesse der Rechtssprechung sein.

Veranlasst war diese Berichterstattung zunächst durch die damals vorbereitete Einführung des neuen Gerichtsverfahrens in den Fürstenthümern Lübeck und Birkenfeld. Konnte nun auch die grossherzogliche Regierung die kurze Erfahrung von zwei Jahren nicht für ausreichend halten, um mit der Aufhebung der einmal im Herzogthum eingeführten Berufungsinstanz vorzugehen,

so schien es ihr doch gerechtfertigt in den Fürstenthümern, deren geringe Grösse und Entfernung vom Herzogthum eine befriedigende Regelung der Berufungsinstanz doppelt schwierig erscheinen liess, es ohne solche zu versuchen. Wie die Erfahrung gezeigthat, mit Recht. — Denn während die neue Einrichtung in den Fürstenthümern fast allseitig Beifall fand und ernstliche Bedenken gegen dieselbe nirgends laut wurden, mehrten sich im Herzogthum beständig die Stimmen gegen die Berufungsinstanz und wurde deren Abschaffung immer dringender verlangt. Bei der im Jahre 1865 aufgefassten Revision der Strafprozess-Ordnung wurde daher namentlich auch die Frage der Aufhebung der Appellation in Erwägung gezogen, und nachdem diese Angelegenheit in Folge der inzwischen eingetretenen politischen Ereignisse einige Zeit geruht hatte, 1868 den Landtag eine desfällige Vorlage gemacht. Hervorzuheben ist, dass der Landtag, in dem sich damals 7 dem Richterstande angehörige Beamte befanden, einstimmig sich für die Beseitigung der Berufungsinstanz aussprach.

Nach den von verschiedenen Seiten, und namentlich auch von der Anwaltskammer hierselbst eingezogenen Erkundigungen lässt sich soweit die kurze Erfahrung ein Urtheil bereits gestattet, auch für das Herzogthum nicht behaupten, dass die

Aufhebung der Berufungsinstanz das Vertrauen zu den Urtheilssprüchen der Gerichte beeinträchtigt habe, und lässt insbesondere die seitherige Benutzung der noch statthaften Rechtsmittel keineswegs hierauf schliessen.

Wichtig scheint ihm dagegen, zu konstatiren, dass auch die Anwaltskammer ihrerseits die Berufungsinstanz beim mündlichen Verfahren für entschieden unangebracht hält und in ihr eine Garantie, die zu konserviren wäre, nicht findet . . . Die Wiedereinführung der Berufungsinstanz in Strafsachen als ordentliches Rechtsmittel würde demnach hier überall schwerlich einen Fürsprecher finden, und würde die Grossherzogliche Regierung eine solche entschieden bedauern müssen.

Braunschweig véleménye:

Zunächst ist zu bemerken, dass bei uns Enderkenntnisse in Strafsachen, mögen sie von den Einzelrichtern, von den Collegialgerichten oder von den Schwurgerichtshöfen abgegeben sein, lediglich durch die Rechtsmittel der Nichtigkeitsbeschwerde oder der Wiedereinsetzung in den vorigen Stand angefochten werden können, dass aber sonst jene Enderkenntnisse über die That, welche ihren Gegenstand bilden, rechtsgültig für alle Zukunft entscheiden.

In dieser Hinsicht haben wir nur günstige Erfahrungen gemacht.

Man traf die Einrichtung Anfangs nicht ohne einiges Bedenken, weil man nicht mit Gewissheit vorhersehen konnte, wie sich die ohne Vorgang in Deutschland beschlossene Neuerung bewähren würde. Man beschränkte deshalb die Kompetenz der Collegialgerichte auf die Fälle, in denen das hiesige Criminalgesetzbuch Gefängniss bis 3 Jahre oder Zwangsarbeit nicht über 1 Jahr androhte. Indess fand die Beseitigung der Berufung sehr schnell ungetheilten Beifall bei Juristen und Laien, und der Gesetzgeber nahm daher keinen Anstand, die Kompetenz der Schwurgerichtshöfe auf die mit Ketten und Zuchthausstrafe bedrohten Fälle zu beschränken, dagegen sämtliche sogenannte Zuchtpolizeifälle (Gefängniss und Zwangsarbeit) den Collegialgerichten zu überweisen. Demgemäss wird auch jetzt nach Maassgabe des Bundes-Strafgesetzbuchs jedes Verbrechen von den Schwurgerichtshöfen, jedes Vergehen, mit Ausnahme einiger wegen ihrer Unbedeutsamkeit den Einzelrichtern übertragenen Sachen, von den Collegialgerichten abgeurtheilt.

Die Uebelstände, welche die Einrichtung möglicherweise herbeiführen könnte, liessen sich in verschiedener Richtung denken, je nachdem man dabei die Gefahr für die öffentliche Ordnung oder die Interessen des Angeklagten ins Auge fasst.

In der ersten Beziehung müssen wir wiederholen, dass wir ein Rechtsmittel, um gegen den Angeklagten ein ungünstigeres Urtheil zu erlangen, niemals gekannt haben. Die Appellation, welche die Verordnung von 15. Januar 1814 einführte, sowie die weitere Vertheidigung, in welche das Gesetz von 15. October 1832 die Appellation umwandelte, war immer nur dem Angeklagten gestattet, indem der Staat es vorzog, sich bei einem dem Angeklagten vortheilhaften Erkenntnis, falls dasselbe nur von einem kompetenten Gerichte abgegeben war, lieber zu beruhigen, als die formell rechtsgültige Entscheidung seiner eigenen Organe selbst anzugreifen.¹⁾ — In dieser Hinsicht trat also durch die Beseitigung der Appellation an sich keine Neuerung ein. — Es könnte sich daher nur fragen, ob die auch bei den Collegialgerichten zur Sicherung des Angeklagten verlangte Einstimmigkeit etwa bedenkliche Freisprechungen herbeigeführt habe und ob nicht hieraus bei den Mangel einer dem öffentlichen Ankläger zu Gebote stehenden Berufung eine Gefährdung der öffentlichen Ordnung zu befürchten sei. Indes

¹⁾ Mennyire másképen gondolkoznak minálunk, hol a legnagyobb ritkaságok közé tartozik az, hogy a közvádó az első bíróság ítéletét ne felebbezze, s még ha teljesen helyes is, csupán rosszul felfogott hivatásérzetből meg ne támadja, ha az ő talán helytelen indítványa el nem fogadtatott.

muss auch dies verneint werden, da bis jetzt, soviel wir wissen, weder von einem Staatsanwalte, noch von einer anderen Seite ein derartiges Bedenken erhoben ist.

Die hier bei der Neuierung gehegten Besorgnisse betrafen denn auch in der That nur die Frage, ob die Interessen der Angeklagten genügend gesichert seien. — Die Erfahrungen der seit der neuen Einrichtung verflossenen Jahre haben keinerlei Uebelstände bemerkbar gemacht und es hat sich nicht eine einzige Stimme erhoben, welche ein ordentliches Rechtsmittel zu Gunsten der Angeklagten für erforderlich erklärt hätte.

Da bei uns Jedermann mit der Einrichtung zufrieden ist, so wird die Behauptung gestattet sein, dass nennenswerthe Uebelstände hier zu Lande nicht zum Vorschein gekommen, aber auch in der That nicht vorhanden sind. Insbesondere muss es rühmlich anerkannt werden, dass auch die Einzelrichter es verstanden haben, sich durchwegs das allgemeine Vertrauen zu bewahren.

Wir haben bei der ganzen bisherigen Erörterung die Strafzumessung nicht berührt, weil dieser Punkt in den ausgestellten Fragen nicht besonders hervorgehoben ist und in der Regel als ein Accessorium behandelt wird. Demnach lässt sich nicht verkennen, dass diese Seite der Sache noch eigenthümliche Bedenken anzuregen vermag, Bedenken, welche durch das Bundes-

Strafgesetzbuch umsomehr gesteigert werden, je weiter danach der Rahmen ist, innerhalb dessen sich das freie richterliche Ermessen bewegt.

Nur in der Kürze wollen wir bemerken, dass wenn über die Strafzumessung das Rechtsmittel der Berufung zulässig sein soll, der Angeklagte in jedem Falle glauben wird, von demselben mit gutem Gewissen Gebrauch machen zu können. Denn wie würde man es ihm gerade verargen, wenn es vermeint, zu hart beurtheilt zu sein. Soll dann die Berufung nicht ein leerer Schein werden, so müsse man darauf bestehen, dass der Fall mit seinen kleinsten Einzelheiten wiederholt werde, weil bei der Ausmessung der Strafe jede Nuancirung in Betracht gezogen werden muss. Wir halten eine solche Einrichtung, falls sie eine ernste Bedeutung haben soll, praktisch für völlig unausführbar, selbst wenn man darauf ganz verzichtet, auch dem öffentlichen Ankläger eine selbstständige Berufung zu gestatten.

Waldeck véleménye:

Eine Berufungsinstanz besteht nach der geltenden Gesetzgebung der Fürstenthümer Waldeck und Pyrmont nicht und ist laut §. 133 des Gesetzes vom 14. Juni 1850, betreffend die Einführung des öffentlichen und mündlichen Verfahrens mit Geschworenen in Untersuchungssachen, ausgeschlossen.

Die diesseitige Gesetzgebung kennt nur die Rechtsmittel der Nichtigkeitsbeschwerde und der Wiedereinsetzung in den vorigen Stand.

Diese Einrichtungen haben sich im Allgemeinen als zweckmässig bewährt und ist ein Bedürfniss der Berufungsinstanz nicht hervorgetreten. Nichtigkeitsbeschwerden kommen nicht häufig vor; Anträge auf Restitutionen gehören zu den grössten Seltenheiten.

H a m b u r g véleménye :

Nach den Gesetzen ist eine Berufung statthaft gegen Enderkenntnisse des Polizeirichters und des Strafgerichts, während diejenigen des Geschwornengerichts nur der Nichtigkeitsbeschwerde unterliegen.

Gegen Enderkenntnisse des Polizeirichters steht sowohl dem Ankläger als dem Angeklagten die Appellation (an das Strafgericht) zu, wegen Zumessung der Strafe nach Art und Grösse jedoch nur dem Angeklagten.

Dagegen kann gegen Enderkenntnisse des Strafgerichts nur wegen Zumessung der Strafe appellirt werden, und zwar nur vom Angeklagten, und nur gegen in erster Instanz vom Strafgericht abgegebene Erkenntnisse. Die Berufungsinstanz (das Obergericht) ist an die thatsächlichen Feststellungen der strafgerichtlichen Entscheidung gebunden.

Ein Urtheil über die praktische Bewährung dieser Einrichtungen wird allerdings durch die

Kürze der seit ihrer Einführung verflossenen Zeit erschwert. Doch kann, nach dem Resultat der angestellten Ermittlungen, der Senat eine Abänderung der Vorschriften über die Berufung wider polizeirichterliche Erkenntnisse nicht für empfehlenswerth halten. Eine Einschränkung dieser Berufung muss als unthunlich erscheinen, so lange die polizeirichterliche Thätigkeit in erster Instanz von einem Einzelrichter besorgt wird.

Mit Bezug auf die Berufung wider die Urtheile des Strafgerichts dagegen ist in den betheiligten Kreisen, namentlich abseiten der Senatsseitig über ihre Meinung befragten seitherigen Mitglieder der diese Berufungsinstanz bildenden Obergerichts-Abtheilung, der entschiedene Wunsch nach einer Abänderung dieser Einrichtung kundgegeben worden. — Es ist gegen diese lediglich auf die Frage der Strafzumessung auf Grund der thatsächlichen Feststellungen der ersten Instanz beschränkte Appellation geltend gemacht, dass zur richtigen Abwägung des Strafmaasses eine möglichst genaue Kenntnissnahme von dem ganzen Thatbestande des Falles unerlässlich sei, wie sie nur durch unmittelbare Theilnahme an der lebendigen Hauptverhandlung gewonnen, nicht aus den Aufzeichnungen im Urtheil des vorigen Richters geschöpft werden könne. In Ermange-

lung irgend welcher Kenntniss von den Vorgängen der Hauptverhandlung sei es unvermeidlich, dass in zweiter Instanz auf die Akten der Voruntersuchung ein mit dem Wesen des mündlichen Anklageverfahrens unvereinbarer Werth gelegt werde, und es könne leicht eintreten, dass dem Appellationsrichter auf Grund des vorliegenden dürftigen Materials eine erkannte Strafe nicht richtig bemessen erscheine, die er, falls er wie die erste Instanz den Angeklagten und die Zeugen selber gehört hätte, für völlig sachgemäss erachten würde. Eine Reproduction des ganzen früheren Verfahrens in der Berufungsinstanz aber würde ohne die grössten Unzuträglichkeiten nicht ausführbar sein und demgemäss bleibe nichts übrig, als die Berufung wider strafgerichtliche Urtheile ganz aufzuheben. In der That erscheine es auch unbedenklich, demselben Gerichte, welchem man die wichtigere Feststellung der Schuldfrage allein überlasse, auch die definitive Feststellung des Strafmaasses zu übertragen und zwar umsomehr, als die erste Instanz, an welche alle Straffälle gelangen, zur Einführung einer gleichförmigen Praxis in dieser Beziehung geeigneter sei, als die zweite, die nur die mittelst Appellation an sie gelangende Minderzahl der Sachen kennen lerne.

Der Senat theilt die Auffassung, dass eine Ausdehnung der Appellationsbefugniss dahin, dass auch die strafgerichtlichen Feststellungen über die Schuldfrage in den Kreis der Erörterungen vor zweiter Instanz gezogen und demgemäss zu einer abermaligen Beweisaufnahme vor derselben geschritten werden dürfte, als ein entschiedener Rückschritt zu betrachten sein würde. Die in dieser Beziehung schon jetzt dem hiesigen Strafgerichte eingeräumte endgültige Entscheidung ist in dem Prinzip des Anklageverfahrens, dessen Schwerpunkt in der ohne Nachtheil weder zu wiederholenden, noch etwa durch ein schriftliches Protokoll hinlänglich zu veranschaulichenden, mündlichen Hauptverhandlung liegt, begründet, und es lässt sich nicht behaupten, dass diese Einrichtung als solche hieselbst zu Unzuträglichkeiten geführt habe. — Insbesondere sind Anträge auf Wiederaufnahme des Verfahrens nur höchst vereinzelt vorgekommen und wenn allerdings die Nichtigkeitsbeschwerde häufiger zur Hand genommen ist, als wünschenswerth erscheint, so ist Solches doch sachkundiger Auskunft zufolge nicht häufiger der Fall gewesen, als in anderen Staaten mit uneingeschränkter Berufungsbefugniss.

Auf diesem Standpunkt aber vermag der Senat auch weiter das Gewicht der obigen Gründe gegen die Zweckmässigkeit einer lediglich die Strafzumessung zum Gegenstand habenden Berufung nicht zu verkennen; und obschon er sich

der Besorgniss nicht verschliessen kann, dass zumal bei den weiten Grenzen, innerhalb welcher das Norddeutsche Strafgesetzbuch die Strafen für die einzelnen Verbrechen bestimmt hat, leicht eine Beeinträchtigung der Rechtseinheit durch abweichende Ansichten der verschiedenen Unterinstanzen über die anzuwendenden Strafmaasse herbeigeführt werden kann, will er doch seinerseits sich mit gänzlicher Beseitigung der Berufung wider Enderkenntnisse kollegialisch besetzter Strafgerichte einverstanden erklären.

Hessen véleménye :

„In sämtlichen Provinzen des Grossherzogthums besteht in Strafsachen, mit Ausnahme der von den Schwurgerichten abgeurtheilten, für welche blos das Rechtsmittel der Nichtigkeitsbeschwerde, beziehungsweise des Cassations-Recurres gegeben ist, eine Berufungsinstanz.

Dieser Instanz steht eine wiederholte Prüfung nicht nur der Rechts-, sondern auch der Thatfrage und Strafausmessung zu. — Die Entscheidung erfolgt nach vorgängiger Berichterstattung durch eines der Gerichtsmitglieder, auf Grund der in der Voruntersuchung erhobenen Beweismittel, beziehungsweise des gelegentlich der Verhandlung in erster Instanz aufgenommenen Protokolls, beziehungsweise der sogenannten note sommaire.

Doch kann in dieser Instanz zu einer ganzen oder theilweisen Wiederholung der Beweisauf-

nahme und Erhebung neuer Beweismittel geschritten werden,

Für die Beibehaltung der Berufungsinstanz dürfte insbesondere die schon seit einer Reihe von Jahren bei uns gemachte Erfahrung sprechen, dass in gar manchen Fällen der Angeklagte erst durch das erste Urtheil zu einer klaren Kenntniss der Bedeutung der gegen ihn gerichteten Anklage gelange, auf die Mängel und Lücken seines Vertheidigungsbeweises hingewiesen wird, und dass sonach gar oft die zweite Instanz erst das eigentliche Feld wirksamer Vertheidigung darbiete, wie solche andererseits auch die Möglichkeit einer Ergänzung des mangelhaften Anschuldigungsbeweises der Staatsanwaltschaft gewähren.“

Ezen véleményekből azon tanulságot lehet levonni:

a) hogy a felebbvitelnek a jog kérdésére való megszorítását egyetlen egy oly állam sem javasolja, a hol a felebbvitel mindkét kérdésben megvan, vagy mindkét kérdésre ki van zárva;

b) csak egy oly állam (Sachsen-Altenburg), javálja a csupán jogkérdésekben megengedett felebbvitel megtartását, melynél a közvetlen szóbeliség a legkésőbbben, s csak csonkán lett elfogadva, sem az esküdtszéki, sem a Schöffengericht intézményt nem honosította meg, hanem a régi írásbeliségben nevelt állambírákat megtartván. ezen jogorvoslat

részbeni megtartásához tehát jobbra megszo-
kottságból ragaszkodik; végre:

c) hogy az egyes bíróságok elé tartozó
ügyekben mindenütt megtartatni javasoltatik a
felebbvitel úgy a tény, valamint a jog kér-
désében.

Az első német büntető-perrendtartási javaslat
1872-ik évben készült el. Ebben a felebbvitel tel-
jesen mellőzve lett. Csak két nemét a jogorvos-
latoknak tartotta meg. A folyamodást (Beschwerde)
sérelmes bírósági végzések ellen. S a panaszt
(Revision) a bíróságok ítéletei ellen. Ez utóbbi
nemcsak elnevezésében különbözik a francia minta
szerinti semmiségi panasztól, de lényegében is,
amennyiben a felülvizsgáló szék (Revisionsgericht)
megsemmisíteni köteles ugyan az ítéletet, ha a
törvényes szabályok megsértettek, de jogosítva van,
az ítéletet meg is változtatni az esetben,
ha csupán a törvénynek a fennforgó
tényállásra való helytelen alkalmazá-
sával történt sérelem, ezt azonban csak
akkor: ha az minden további ténybeli
nyomozatok, a ténykörülményekeken való fesze-
getés nélkül történhetik, s ha a változtatás a bün-
tetésnek a törvény által kiszabott korlátai közötti
újból meghatározását nem teszi szükségessé.

Igen jellemző, mit a javaslat indokolása e
kérdést illetőleg mond.

„Es wird genügen daran zu erinnern, dass
mit dem Princip einer auf mündlichen Verhand-

lung beruhenden Urtheilsfällung, und zwar einer solchen, die nicht auf dem Grunde positiver Beweisregeln, sondern auf einer freien Beweiswürdigung beruht, eine Appellation grundsätzlich unvereinbar ist, und dass darum nur derjenige Gesetzgeber die volle Konsequenz der Mündlichkeit zieht, der die Appellation beseitigt.

Alle Kompromisse, wie sie bisher insbesondere in der preussischen Strafprozess-Gesetzgebung unternommen worden sind, waren nichts weiter, als der Versuch: zwischen dem richtigen Grundsatz und der Herrschaft einer alt-hergebrachten, nicht mehr zutreffenden Tradition zu paktiren, und sich mit beiden abzufinden, der eben, weil er auf dem, einer inneren Unwahrheit beruhte, auch wieder selbst zur Unwahrheit führen musste.

Darum erschien es für den Entwurf geboten, mit dem System einer ordentlichen zweiten Instanz zu brechen.“

Ezen javaslat tekintetében véleményadásra egy bizottság neveztetett ki. Tagjai voltak: dr. Friedberg, dr. Förster, Mager, dr. Zachariä, Wiener, dr. Staudinger, dr. Schwarze, Binder, dr. Bingner, dr. Zentgraf és dr. Mittelstädt. E bizottság 1873 május 30-án ült össze, s ugyanaz évi július 3-ig el is készült munkálatával. Nem tett ugyan lényeges változtatásokat a javaslaton, de javított sokat szabatoságán és irányán. A mi különösen a felebbvitel kérdését illeti, az az 1872-iki első javaslattal

teljesen megegyezik. Csak azon jogát a felsőbb bíróságnak, hogy az ítélet megváltoztatásába is belé mehet, határozza meg szabatosabban. Ugyanis:

Az 1872-iki javaslat 265-ik §-a így rendelkezett:

„Das Revisionsgericht hat jedoch in der Sache selbst zu entscheiden, wenn die Aufhebung des Urtheils nur wegen Gesetzesverletzung bei Anwendung des Gesetzes auf das festgestellte Sachverhältniss erfolgt, und es für die Entscheidung in der Sache selbst thatsächlicher Erörterungen oder einer Abmessung der Strafe innerhalb der vom Gesetze angeordneten Grenzen nicht bedarf.“

Az 1873-iki javaslat megfelelő 270-ik §-a ezt eképen fejezi ki:

„Das Revisionsgericht hat in der Sache selbst zu entscheiden, wenn die Aufhebung des Urtheils nur wegen Gesetzesverletzung bei Anwendung des Gesetzes auf das festgestellte Sachverhältniss erfolgt und ohne weitere thatsächliche Erörterungen nur auf Freisprechungen zu erkennen ist.“

Hogy megítélhető legyen, mily nagy nehézségek lehettek egy valamennyi államra kiterjedő egyöntetű büntető-perrendtartás alkotásában, s hogy ennél fogva ezen főfontosságú kérdés megoldása körül is mennyi particularisticus nézeteket kellett leküzdeni, tekintetbe kell venni, hogy a német államok mindegyikének más — sőt némelyikének 2—3-féle — különböző tartományaiban egyidejű-

leg érvényes, — büntető perrendtartása volt. Ezen perrendtartások különböző időkben keletkeztek, hol az esküdszéki-, hol a Schöffén birósági intézményre, hol pedig az állandó birói rendszerre voltak fektetve s míg néhol az írásbeliség és a nyomozó rendszer állott még fenn, (p. o. Mecklenburg-Schwerin, Mecklenburg-Strelitz, Schaumburg-Lippe és Lippe-Detmoldban) másutt többé kevésbé a vádrendszer s a közvetlen szóbeliség volt elfogadva.

A fentérintett két perrendtartási javaslat ennélfogva még kétszer lett átdolgozva, hol, mert a Schöffén intézményre volt fektetve, hol más okokból. A törvényhozó testületben is heves vitákra adott okot.

Valamint az állambirósági, a Schöffén, és az esküdszéki intézmények közötti eltérő nézeteket csak úgy lehetett kiegyenlíteni, hogy végre mindhárom intézmény felvételre, s mindegyiknek hatáskör biztosított; úgy az egyes államok képviselőinek saját particularisticus felfogását a felebbvitel kérdésében sem lehetett érvekkel meggyőzni. Ebben is pactálni kellett némileg. Az 1877. évi február hó 1-én szentesítést nyert német birodalmi büntető-perrendtartás tehát megtartotta:

a) a folyamodást (Beschwerde) sérelmes birósági végzések ellen, és

b) a panaszt (Revision) az országos törvényszékek és az esküdszékek ítéleteivel szemben, úgy amint az a fentemlített javaslatokban tervezve volt; de felvette

c) a felebbvitelt is a Schöffengerichtok ítéletei ellen. Még pedig nem a ténykérdések kizárásával csupán a jogkérdésben, hanem mindkét kérdést illetőleg, a bizonyítási eljárás közvetlen ismételése s újabb bizonyítékok érvényesíthetése mellett.

Mivel azonban a Schöffengericht, mely egy bíróból és két polgárból áll, csupán a kihágásokra és a csekélyebb jelentőségű vétségekre bir illetőséggel,¹⁾ azt lehet mondani, hogy Németországban általában eltöröltnek tekinthető a felebbvitel s hogy ezen csekélyebb jelentőségű ügyekben is csak azért engedtetett meg az országos törvényszékhez való felebbezés, mert e csekély ügyekre nézve nem igen látszott lehetségesnek nagyobb collegium felállítása; — az egy bíró vezetése mellett határozó két polgár ítéleteit pedig — épen ez elemek különféleségénél fogva — nem tartották oly megbízhatóknak, hogy a felebbvitelt ezekkel szemben is mellőzni lehessen.

¹⁾ A bírósági szervezet 27. §-a szerint ítél: minden kihágások felett; azon vétssgek felett, melyeknek büntetése 3 hónapot vagy 600 márkát meg nem halad; könnyű testi sértések, a lopás, sikkasztás, szándékos kártétel és csalás vétségei felett, ha a kár 25 márkát meg nem halad.

II.

Ezen előzmények után átmehetek az előmbe tűzött kérdés érdemleges megvitatására.

Mint minden intézménynek, úgy a felebbviteli jogorvoslatnak is vannak előnyei és vannak hátrányai. Mielőtt azt lehet eldönteni, vajjon ezen perorvoslatnak hely adassék-e vagy sem, szükséges ezeket ismerni.

Ezen előnyök legfőbbike az, hogy a nép évszázadok óta megvan szokva a felsőbb bíróságok felülvizsgálatában garantiát keresni helytelen ítéletek ellen.

A szokás hatalmas tényező ugyan, s fenntart évszázadokon át merőben helytelen intézményeket is, de ebből nem következik, hogy a törvényhozás, ha e szokás czéltalan voltáról meggyőződött, azon elavult intézményeket el ne törülhesse, s azok helyébe czélszerűbbeket ne tegyen.

Egyébiránt a nép zömét véve, azt nem is lehet állítani, hogy abban a felebbvitel iránti bizalom annyira meggyökerezett volna, hogy hosszú idők kellenének, míg attól eltudna szokni. Ez csak azokra nézve áll, kik a perlekedésből ki nem jönnek s megszoktak a felebbvitellel élni, mert sikerült

nekik egynehányszor kedvezőbb ítéletet nyerni a felsőbb bíróságoknál, mint a minőt az alsóbb bíróságnál nyertek. De ezeknek a felsőbb bíróságok iránti bizalmuk csak addig tart, míg kedvezőbb ítéleteket remélnek vagy nyernek. Ezen emberek bizalma azonban legott elfordul a felsőbb bíróságoktól is, ha kedvezőtlen, bár igazságos ítéletet kapnak onnét. A vádlottak nagy többsége azonban olyan, kiknek arról, hogy a bíróság ítéletét felebbezni is lehet, fogalmuk sincsen, s kik ha bíróság elé kerülnek, csak kitanítás után élnek e perorvoslattal. Enélkül ép úgy megnyugodnának az elsőbíróság ítéletébe, a minthogy megnyugodnak utóbb — mert tovább felebbezni nem lehet — a legfelsőbb ítélőszék határozatában; de bizonyosan ez ellen is apellálnának in infinitum mindaddig, míg az nem értetik meg velök, hogy már tovább apellálni nem lehet.

Próbálják meg ma eltörülni a törvénynek csak azon rendelkezését, melynél fogva az elsőbíróság köteles a vádlottat arról kitanítani, hogy ügyét felsőbb bíró elé felebbezheti, s legott el fog maradni a felebbezések 50—60%-ka.

Hogy tehát a felebbviteli jogorvoslattal oly bőven él nálunk a közönség, az nem épen csak a felsőbb bíróságok iránti nagyobb bizalom kifolyása, hanem ezen figyelmeztetés és egyéb okokból ered. Ez utóbbiak között az első helyet azon téves nézet foglalja el, hogy az első bíróságok megszokták,

miszerint az ügyek egy nagy része ugyanis felebbeztetik, s azért nem nagy scrupulozitással járnak el az ítélet kimondásában, mert nem érzik oly mélyen a felelősség öntudatát, midőn bizhatnak abban, hogy a netaláni helytelen ítéletet majd helyre igazítandja a felsőbb bíró. Második helyet azon nem kevésbé téves s ép olyan elterjedt nézet foglalja el, hogy az elsőbíróságnak a lehető legnagyobb szigorral kell eljárni ép úgy a bűnösség kimondásában, valamint a büntetés kiszabásában is, miután ez által mindenesetre elrettentő példát ad azon vidéken a nagy közönségnek, mégis helyrehozhatlan kárt a vádlottnak nem okoz, mert a felsőbb bíró, ha nincs igazolva a bűnösség, ugyanis felmentendi.¹⁾

Az állittatik némelyek által, hogy a bírót azon tudat, miszerint ítélete felebbeztethetik arra sarkalja, hogy helyesen ítélni iparkodjék, nehogy felsőbbsege ítéletét helytelennek találja. Ez igaz ugyan, de ebben az is figyelembe veendő, hogy ilyen ambíciója csak a jó bírónak van, aki enélkül is megbízható, s aki ép oly lelkiismeretesen fog eljárni, sőt tán még fokozottabb lelkiismeretességgel, ha tudni fogja, hogy ítélete felebbezhetlen.

Ezen körülményeken felül szaporítja a felebbezések számát még az is, hogy az igazságügyi kormány sem oly ovatos az alantas bírósági tagok

¹⁾ Hogy mennyire nem méltó a bíró magasztos állásához ezen gondolkozásmód, szükségtelen bővebben indokolnom. Sajnos, hogy e nézet mégis igen nagyon el van terjedve az alsóbb bíróságoknál!

kinevezésében, ha tudja, hogy azok hibás ítéletei felebbezések által orvosolhatók.

Azt hiszem tehát, ha az évenkénti felebbezésekből levonatnák:

a) azok száma, akik csak azért felebbeznek, mert erre felszólíttatván, szerencsét próbálnak;

b) azon esetek, melyek szükségessé váltak az alsó bíróságoknak a felsőbb bíróságokba való bizakodása folytán;

c) azon esetek, melyek azon téves nézetből eredtek, hogy az alsó bíróságnak elrettentő példaadás végett kell szigorubban ítélni;

d) azon esetek, melyek merőben elhibázott s csak a felebbezésekben való bizakodás folytán történt kinevezések rovására esnek;

e) azon esetek, melyek azért váltak szükségessé, mert a felek, a felelbbvitelben bizva, védelmüket az elsőbíróság előtt kellően ki sem fejtették; s végre

f) azon felebbezési esetek, melyek sikertelenül érvényesítettek, a mennyiben csak az elsőbíróság ítéleteinek indokainál fogva való helybenhagyását eredményezték:

akkor azon érv. hogy a nép az alsóbb bíróságok ítéleteinek felülvizsgálatában garantiát keres és talál, oly csekélységgé törpül össze, hogy ezen perorvoslat megszüntetésének előnyeivel arányban sem áll.

Egy másik főérv, mely e perorvoslat mellett felhozatik, az: hogy a vádlott néha csak a már meghozott elsőbirósági ítélet indokolásából tudja meg azt, hogy védekezése hibás volt, s oly körülmények voltak döntők, melyeket, ha azok fontos voltát előzetesen tudja, megczáfolhatott volna.

Ezen érv azonban szintén olyan, mely egyrésről igen ritkán fordul elő, mert a legtöbb esetben tudja a vádlott vagy védője a vizsgálat és tárgyalás folyamából azon döntő ténykörülményeket és indokokat, melyek az ügynek pro vagy contra való eldöntésében mérvadók; másrésről elháríthatók az ilyen netaláni meglepetésekből eredhető hátrányok, ha perrendtartásilag arra köteleztetik a bíró, hogy akkor, mikor azt látja, hogy oly indokokat lesz ítéletének alapjául veendő, melyek a vádban tüzetesen felhozva nem lettek, vagy a melyeknek döntő jelentőségét úgy a vádlott, valamint védője is tévesen elnézni látszanak, érdemleges ítélet meghozatala előtt azokat közbeszóló végzéssel megállapítsa, s a feleket azok bizonyítására utasítsa.

A védő, ki a vádlottal legbensőbbben érintkezhetik, s abból ami igaz s abból ami nem, legtöbbet tud meg, s mindenesetre többet, mint az azt kérdésekkel faggató bíró, számtalanszor fogja egyébiránt tapasztalni, hogy az ártatlan mindenkor tiszta és kimerítő módon tudja előadni mentségét, míg a bűnös előadása zavaros és habozó. Azon esetek te-

hát, melyekben a vádlott csak az ítélet meghozatala után jön annak tudatára, hogy ezzel vagy azzal még védekezhett volna, rendszerint csak a bűnössel történnek meg, aki így vagy amúgy még szeretett volna próbát tenni, hogy a büntetés alól menekedhessen; ellenben a büntetlennek rendszerint sem hozzáadni valója, sem elvenni valója abból, amit előadott, még helytelen ítélet esetében sincsen.

A gyakorlat azt is mutatja, hogy marasztaló ítéleteknél jobbára a közvádló által felhozott érvek, felmentőknél a védelem argumentumai szoktak majdnem kizárólagosan az ítélet indokainak alapjául szolgálni, úgy hogy az eltérések oly ritkák s oly kisjelentőségűek, hogy azok miatt a felebbviteli jogorvoslat fentartása, ha annak hátrányai s megszüntetésének előnyei figyelembe vétetnek, nem tekinthető eléggé indokoltnak.

Nem hagyható teljesen figyelmen kívül azon körülmény sem, hogy az ily hibás védekezés a felebbezés által — azt sajátlagos értelemben véve — nem is orvosolható, nem különösen másként, mint ha meg nem engedtetik, hogy a felebbviteli tárgyalásba újabb bizonyítékok belé ne vonatathassanak. Már pedig ez esetben a felebbezés csak névleg létezik, lényegileg perujítás forog fenn újabb bizonyítékok alapján felsőbb bíró előtt. Mint ilyen pedig még kérdéses, nem-e czélszerűbb, nem-e kevésbé költséges, s a feleket és tanukat tekintve, nem-e kevésbé terhes lenne-e, ha a viszo-

nyokat ismerő elsőbiróság előtt ismételtetik a tárgyalás?

Az oly esetek, melyeknél hibás védekezését, a döntő ténykörülmények ismeretét csak a már meghozott ítélet indokolásából meríti a vádlott, annál inkább fognak kevesbedni és ritkulni, mentül kevésbé fogja a vádlott és védője az eljáró bíróság előtti tárgyalást könnyedén vehetni, mentül kevésbé fognak azok a felsőbb bíró előtti jobb védekezésben bizakodhatni s mentül inkább oda lesznek utalva az ügynek első és egyedüli bírósága előtt lelkiismeretesen mindent előadni, ami annak igazságos elbírálására nézve befolyással lehet.

Egyébiránt ezen eshetőség nem szünhetik meg, még ha nem három, hanem öt egymásfölé helyezett forum' lenne is felállítva, hova az ítéletek felebbezhetők és a tény kérdésében is felülvizsgálhatók lennének, mert a bírák, — a felső és legfelsőbb bírák is emberek, az emberi gondolkozásmódot pedig lehetetlen oly praecis szabályokba szorítani, mint valamely gép működését; — egyikre az egyik, másakra nem ez, hanem a másik körülmény bír befolyással elhatározásánál, minél fogva nem ritka azon eset most sem, hogy a peranyag minden változása nélkül, még írásbeli eljárás mellett is, ugyanazon határozatot, melyet mindhárom bíróság egyértelműleg hozott, mindegyik másként indokolja. Azon lehetőség tehát, hogy a fél hibás védekezését s a nem eléggé méltatott döntő ténykörülmények elhanyagolását csak az ítélet meg-

hozatala után annak indokaiból ismerendi fel, most is beállhat, beállhat különösen az utolsó forum által hozott ítéletnél is, s teljesen megszüntethető nem is lesz soha.

Én tehát ezt sem tartom oly érvnek, mely a felebbvitel fenntartásának szükségességét vagy legalább czélszerűségét megdönthetetlenül bizonyítaná.

Hazai speciális viszonyainkból merített legfőbb érvként hozatik az is fel a felebbviteli jogorvoslat szükséges volta mellett, hogy sem az ország jogászai értelmisége nem áll azon fokon, hogy valamennyi elsőbíróság jól képzett, tapasztalt, minden kifogásokon felül álló jellemsszilárd bírakkal tölthessék be, sem pedig az ország pénzügyi viszonyai meg nem engednék, hogy a fizetések felemelése által kisértessék meg az összes jobb erőknek e célra való megnyerése; de nem is szükséges, mivel az ügyek nagyobb része nem is vitás, lényegileg beismerésen alapszik, ezeknek ellátása gyengébb erők által is megtörténhetik, s a kitünőbb erőknek ezekkel való terheltetése felesleges; ellenben elég, ha a jobb erők a felebbezett vitás ügyek elbírálására vétetnek csak igénybe.

Ezen argumentum sem olyan, melyhez szó nem férne, s mely tüzetes megfontolás után is oly

nyomós lenne, mint a minőnek első pillantra látszik. Van ez érvnek sok jogosultsága — polgári ügyekben, de nem a fenyítőkbén. Tudjuk ugyanis, hogy az elsőbírósnak intézkedései, határozatai polgári ügyekben távolról sem oly életbevágók, mint a fenyítőben, hibás intézkedései távolról sem okozhatnak oly helyrehozhatlan erkölcsi és anyagi károkat ott, mint itt. Elég e tekintetben utalnom arra:

hogy a becsületérző, társadalmi állást elfoglaló ember sohasem fogja magát teljesen rehabilitálva érezni, s a közönség előtt nem is lesz az, ha az első bíróság valamibüntényben bünnőnek találta, noha a felsőbb bíróság, utóbb — hosszas tárgyalások után — e vád terhe alól teljesen fel is mentette;

hogy azon szennyfolt, melyet valakire egy meg gondolatlanul elrendelt házmotozás, vagy fenyítő zárlat vetni képes, semmi későbbi feloldó vagy megváltoztató határozatok által teljesen le nem mosható;

hogy a vizsgálati fogság, mely akár a szökés vélt veszélye, akár a vizsgálat sikerének képzelt meghiusíthatása indokából valaki ellen elrendeltett s természeténél fogva csak halasztó hatály nélkül felelbevezhető, az illetőt mentül tekintélyesebb állást foglalt el a társadalomban, annál inkább teljesen tönkre teheti erkölcsileg és anyagilag is, anélkül, hogy a csak hetek múlva bekövetkezendő felsőbb bírósági, ezt megváltoztató, szabadlábra he-

lyezést rendelő végzés a már okozott erkölcsi és anyagi csorbát jóvá tehetné.

Aki ezeket megfontolja, s bir érzékkel az iránt is, hogy a büntető igazságszolgáltatásnak czélszerű berendezése nem csak azt követeli, hogy a bűnösök megfenyíttessenek, hanem azt is, hogy ezen jog gyakorlata által az ártatlanul vádlottaknak lehető legkevesebb kár okoztassék, annak minden habozás nélkül el kell ismernie, hogy a büntető törvényszékek felállítása sokkal több óvatosságot és sokkal nagyobb gondot igényel mint a polgári bíróságoké.

Igy állván a dolog, a helyes igazságügyi politika minden rendezett jogállam kötelességévé teszi, hogy a bírák megválasztása, valamint egyéb garantiák felállítása tekintetében főszólyt a fenytő törvényszékekre fektessen, s miután a legjobb bírák is az ügyek elsőfoku (ha nem is egyedüli) elbírálásában az államnak és közigazságnak nagyobb szolgálatokat tehetnek, mint a minőket az ítéletek felülbírálása, illetve az ügyek másodszori tárgyalása által tehetnének, első sorban arról gondoskodják, hogy az elsőbíróságok legyenek lehető legjobb munkaerőkkel ellátva. Akkor még ott is feleslegessé fognak válni a felsőbb bíróságok, vagy legalább kevesbíthetők lesznek a felebbvitel ritkább használata folytán, a hol e perorvoslat fennáll s a jövőre nézve is fenntartatik.

Vagy van tehát valamely állam azon helyzetben, hogy úgy alsó, valamint felsőbb bíróságait is

tudományosan képzett, jellemzilárd, tapasztalt, kipróbált lelkiösmeretes birákkal tölthesse be, vagy nem. Ha igen, akkor a jó munkaerők hiányából vont érv nem áll; ha nem, akkor czélszerűbbnek tartom az alsóbiróságokat lehető legjobban felszerelni s inkább a felebbvitel jogorvoslatába és a felsőbb biróságokba helyezett garantiákról lemondani; ez mindenestre kevésbé káros lenne. mintha csak a felsőbb biróságok láttatnak el jó munkaerőkkel, az alsóbb biróságok ellenben akárminő gyenge emberekkel töltenek be, mert azok a legjobb akarat mellett sem tehetik teljesen jóvá az alsóbb biróságok hibás intézkedéseit; holott ezek, ha jól járnak el és helyesen ítélnék, a felsőbb biróságokat feleslegessé teszik.

Rá illenek a mostani rendszerre Keller képviselő szavai, ki már 1852-ik évi márczius hó 13-án azt mondá a porosz parlamentben: „Wir verderben die erste Instanz, um die zweite in die „Möglichkeiten“ zu setzen, ein erträgliches Urtheil zu fällen.“

Igaz ugyan, hogy 6—8 főtörvényszék könnyebben lenne jó munkaerőkkel ellátható, mint az ország összes biróságai; de ha tudjuk, hogy valamely törvényszéknél 2—3 kitűnő bíró minő nagy befolyással van az egész ügymenetre, a többi kevésbé szorgalmas bírák serkentésére, a kevésbé képzettek önkiképzésére, a kevésbé lelkiismeretesek önmagába térésére, akkor ismét csak arra a következtetésre jövünk, hogy nagyobb haszna lenne

az országnak abban, ha azon 60—70 kitűnő, tapasztalt bíró kikből 6—8 főtörvényszéket lehetne felállítani szétosztatnak valamennyi elsőbíróságokra s magokkal viszik oda és terjesztik ott a jó közszellemet, mintha 6—8 ily főtörvényszék felállítatik s ezáltal az elsőbíróságok meglévő jó munkaerői is azoktól elvonatnak.

Azt szokták ugyan ez ellen felhozni:

a) hogy a kitűnő munkaerőket káros lenne azzal terhelni, hogy a nem is vitás csekélyebb ügyekkel is nekik kellessék foglalkozniok;

b) hogy bajos lenne a most felsőbb rangban levő kitűnőbb bírákat alsóbb bíróságokhoz degradálni; s

c) hogy most az alsóbb bíróságok mintegy előiskoláját képezik a bírói pályának, hol a kezdők a felsőbb bíróságok felügyelete alatt az igazságszolgáltatás érdekeinek veszélyeztetése nélkül néha gyengébbnek látszó erőkből is kitűnő bírákká képezhetik ki magokat; míg ha egy bírószágba concentráltatik az egész büntető-igazságszolgáltatás, az ítéletek felebbezhetlen volta miatt kezdőkkel experimentálni nem lehetend s ily előiskola hiánya mellett az ország igazságügyministere még kevésbé lesz tájékozva a kinevezések körül. Azonban ezen ellenvetések egyike sem áll. Nevezetesen:

Az a) pont alatt felhozott ellenvetés azért nem bizonyít semmit a felebbvitel mellett, mert most is nem mindig csak a legfontosabb és legbonyolodottabb ügyek vitetnek fel a felsőbb bírószághoz, hanem felvitetnek a legegyszerűbb, legvi-

lágosabb ügyek is. A különbség csak az, hogy így azon egyszerű világos ügy is vagy háromszor fordul meg a bíróságok előtt, míg a felebbviteli per-orvoslat mellőzése esetén csak egyszer fogja a bíróságot foglalkoztatni.

Egy kissé ügyes elnök mindig kitudja azt kérülni, hogy kitünőbb munkaerői egyszerű, csekély ügyekkel ne fárasztassanak s ezáltal a komolyabb, nehezebb munkától el ne vonattassanak. Sőt mi sem áll annak sem utjában, hogy a munkaerők kímélése czéljából úgy ne rendelkezzenek egy czélszerű perrendtartás: hogy beismerésben levő vádlottak ügyei hármás tanácsban, ellenben tagadásban levők ügyei, melyeknél a ténykérdések vitásak, ötös vagy hatos tanácsban ne tárgyalassanak. Igen egyszerűen megkíméltetnek ekkor azután a jobb munkaerők, ha a hármás tanácsok csak a fiatalabb bírákból alakíttatnak, egy öregebb bíró vezetése alatt, ellenben az öregebb tapasztaltabb bírák az ötös tanácsok alakításánál vétetnek igénybe.

A b) pontot illetőleg, tagadhatlan, hogy lesznek egyesek, akik ebben degradatiót fognának látni; de ha ez nem ministeri omnipotenciából történik, hanem a bírósági szervezet ily irányu átalakítása folytán, ha rangját, fizetését megtartja, ha biztosítandja őt a törvény arról, hogy úgy rangban, valamint fizetésben a bünyenyítő rendes törvényszéknél is előléptethetik, s azután is ott maradhat, igen kevesen lesznek, akik ebben degradatiót fognának látni, s nem tennék elébe a

fővárosban való alkalmaztatásuknak a vidéken való alkalmaztatást.

A felebbviteli jogorvoslatoknak eltörlése esetén a bünfenyítő törvényszékek úgy lennének összeállíthatók, hogy elnökük legfőbb ítélőszéki birói rangu és fizetésű; a ténykérdés tekintetében vitás ügyekbeni ülnökei részint királyi táblai rangu, részint törvényszéki birói rangu bírák lennének; oly ügyek, melyeknél a ténykérdés nem vitás, s a vizsgálati teendők a mostani elsőfoku bírák és al-bírák által lennének elláthatók.

A c) pont alatt felhozott azon körülményt illetőleg, hogy a birói pálya jelenlegi iskolái, a nem végérvényesen ítélő jelenlegi elsőbiróságok felhagyása által hiányozni fognának, az veendő figyelembe, hogy a kezdő bírák iskolája aligha jobb nem lenne a mostaninál, midőn most az alsóbb bíró a felsőbb bíró tudományát csak ítéleteiből és sovány indoklásából tanulhatja megismerni, ellenben akkor annak közvetlen vezetése alatt állana, egész működéséből, az azokkal való tanácskozásból okulhatna s a jelesebb bírákkal hivatalosan és társadalmilag folytonosan és közvetlenül érintkezvén: azoknak nemcsak tudományát, hanem bánásmódját, tapintatát, buzgalmát, tapasztalatait és lelkiismeretességét is elsajátíthatni.

Egyébiránt ha eltekintünk az 1871 előtti időtől, a királyi törvényszékek felállítása óta oly nagy előhaladás mutatkozik a törvénykezésben, oly anynyira javult a büntető igazságszolgáltatás, hogy lehetetlen azt el nem ismerni; lehetetlen el nem ismerni különösen akkor, ha tudjuk, hogy minő mostoha viszonyok között teljesíté eddig a magyar bíró nehéz és fontos feladatát. Nem volt anyagi törvény, nincsen alaki rendtartás, melyek őt eljárásában vezérelnék, nincsen jó rendőrség, mely őt a vizsgálatok gyors teljesítésében segítené. Egyedüli támaszai, melyek őt botlások ellen megvédték, sokaknál a tudományos képzettség, a nagymérvű lelkiismeretesség, — másoknál ez utóbbi és az egészséges józan ész voltak. Ha mindamellett ennyit javíthatott a büntető igazságszolgáltatáson, amennyit 5—6 év alatt tagadhatlanul javított, lehet remélni, hogy anyagi és alaki törvények mellett s ha a rendőrség is kellő szervezetet nyerend: feladatának sokkal nagyobb mérvben fog megfelelni.

Minálunk szokássá vált minden tekintélyt ócsárolni. A magyar tudós nem olyan mint a külföldi tudós, a magyar államférfiak nem olyan bölcsék mint a külföldiek, a magyar bíró nem oly lelkiismeretes, nem oly képzett mint a német, mint a francia vagy az angol bíró. S így tovább.

Ily phrasissal szemben bajos ugyan az ellenkezőbizonyításába bocsátkozni. De ha el is ismerjük a külföldiek nagyobb előhaladottságát a tudományokban, nem lehet ezt elismerni a józan gondolko-

zasmód és lelkiismeretesség tekintetében is, sőt azt merem állítani, hogy ha ezen külföldi államok bíróságainak működése üdvösebb és jobb a mieinknél, ez nem esik csupán az egyének rovására, hanem különféle más viszonyokból is folyik. Próbálják csak meg az oly annyira magasztalt porosz vagy angol bírót az őt környező rendezett államviszonyokból kiragadni s oly körülményekbe helyezni, mint aminőkben a magyar bíró van, fog-e az igazságszolgáltatás érdekében többet tehetni, mint a mennyit a magyar bíró eddig tett? — Alig hiszem.

Ugyanaz áll az ügyvédi kar tekintetében is. Ez is csak azért nem képes oly fokra emelkedni, aminőn külföldi kartársai állnak, mert nem adják meg erre a feltételeket, sőt elvonják azokat. Így is azonban csak azt állíthatja, hogy az utolsó tíz évben nem történt volna előhaladás a tudományos készség tekintetében, aki szándékosan szemet huny mindenre, ami az ügyvédek érdekei mellett szól. Amióta pedig az ügyvédi kamarák gyakorolják a fegyelmi jogot a tisztesség is szemlátomást jobbul. Egyébiránt a tapasztalat bizonyítja, hogy az igazságszolgáltatás e factora csak ott áll magasán a közbecsülésben és a tudományosságban, hol annak önérzete felülről emeltetik, s mód nyújtatik neki, hogy működése által lefelé is bizalmat és tiszteletet kelthessen maga iránt. hogy keresettség ne a pusztá véletlennek legyen kitéve, hanem a nyilvános működésben adott próbák által hódítson. Ez pedig csak ott állhat be, ahol a közvetlen

szóbeliség- és nyilvánosságnak mindennemű ügyekre való alkalmazása által módja van a tehetséges és tudományosan képzett ügyvédnek magát megismertetni s ez ösztönül szolgál a gyengébbeknek, hogy kiképeztetésökben hátramaradjanak.

A kormány részéről pedig az által emeltethetik az ügyvédi kar önérzete, ha a magasabb birói hivatalok nem töltetnek be a jogászai műveltség alacsony fokán álló emberekkel politikai szolgálatok jutalmául, hanem legalább néha oly ügyvédek által is, kik több évi gyakorlat után, nyilvános működésökben tudományos képzettségöknek és jellemzilárdságuknak elég bizonyítékát adták. Anglia és Amerika ennek köszönheti ugy jó biráit, valaminth tekintélyes ügyvédeit.¹⁾

Nem csekély súlyt fektetnek némelyek arra is, hogy veszélyes lenne a helyi körülmények befolyása és néha pressiója alatt álló elsőbiróság ítéletét megtámadhatlannak nyilvánítani. Azonban bár tagadhatlan, hogy lehetnek esetek, hogy a helyben lakó bírák társadalmi előítéleteknek, a némely ügyek által felizgatott közvélemény nyomásának nem lesznek elég szilárdak mindenkor ellentállhatni, s az elbírálásuk alá eső ilyen természetű ügyet nem lesznek képesek elég elfogulatlanul

¹⁾ Angliában a fizeteses békebírák, a főtörvényszéki bírák, az Attorney General a Solicitor General, sőt a Lord Chancellor is csak a gyakorló ügyvédek sorából nevezhetők ki.

megítélni, — de ha ezzel szembe állítjuk azt, hogy mennyivel helyesebben ítélheti meg a bíró az eseteket, ha minden egyéb helyi körülményeket is ismer és átérez, mint ha ezeket épen nem ismeri, s ha tekintetbe vesszük, hogy a bírónak nétaláni közigatottságból vagy egyéb helyi körülményekből eredő elfogultsága ártalmatlanná tétethetik, ha szabadelvű szabályok állíttatnak fel a visszavetési jog gyakorolhatása és esetleg a bíróküldés igénybevehetése tekintetében, ezen a helyi viszonyokból és a bírónak ezekkel való összeköttetéséből eredhető aggodalmak teljesen elenyésznek.

Hozzájárul ezekhez megnyugtatóul még azon körülmény is, hogy a felebbvitel eltörlésével a bírák kötelelességérzete is természetszerűen fokozódván, a közvélemény nyomásának bizonyosan szilárdabban fognak ellentállani, mint a hogy most ellentállanak.

Amióta egyébiránt a napi sajtó oly nagy kiterjedést nyert, mint a minővel most bír, midőn minden kissé nevezetesebb esemény, mely az ország akármelyik zugában előadta magát, az összes napilapok által közöltetik, a legkülönfélébb verziókkal s néha teljesen el is torzítva reprodukáltatik, méltán állíthatni, hogy kevésbé veszélyes azon elfogultság, mely a helyi körülményekből s az események közvetlen tapasztalásából, mint az, mely a napi sajtó közleményeiből eredhet.

Azt is felhozzák sokan, hogy az igazságszolgáltatás egyöntetősége lenne kockáztatva, ha az első bíróságok határozatai a tény vagy legalább a jog kérdésében nem lennének felelbezhetők. Ezuttal csak arról levén szó, hogy a tény kérdésében engedték-e felelbbvitel, s ennek az igazságszolgáltatás egyöntetőségének kérdésére semmi befolyása sem levén, szükségtelennek tartom bővebben vizsgálni, valjon a felelbbvitel általában képes-e az igazságszolgáltatás egyöntetőségét megóvni. Any nyit azonban meg lehet említenem, hogy nézetem szerint a felelbbvitelnek a jog kérdésében való megengedése sem biztosítaná az igazságszolgáltatás egyöntetőségét. E perorvoslat megtartása csak ott nyújt némi biztosítékot, ahol az állam területi kiterjedése oly kicsi, s pereinek száma oly csekély, hogy egy másod bíróság az ország összes felelbezett ügyeit felülvizsgálni képes. Itt is csak akkor, ha kellően felügyelnek, hogy vitás kérdések eldöntése mindig ugyanazon senatus előtt tárgyalassanak s a senatus tagjai lehetőleg mindig ugyanazok legyenek. Amint akár az egyik, akár a másik irányban eltérés engedtetik, akkor a törvénykezés egyöntetősége nem lesz egyéb „illusió nál“; mert nem lesz található 8—10 jogász, kik minden jogi kérdésben egynézetűek lesznek, enélkül pedig a tagok változása szerint hol az egyik, hol a másik nézet fog többségre vergődni és határozattá emeltetni.

Még kevésbé érhető azonban el e czél a felebbvitel fenntartása által oly országban, melynek geográfiai, közlekedési, népesedési és nyelvészeti viszonyainál fogva okvetlenül szükséges, hogy — ha a felebbvitel megengedtetik, s nem mondunk le a szóbeliség előnyeiről — az országban legalább hat-nyolcz másodbiróság állíttassék fel.

Ennél sokkal inkább lesz biztosítva ugy az anyagi jog valamint az alaki szabályok egyöntetű alkalmazása, ha az egész ország részére egy semmitőszék állíttatik fel, melynek hatáskörébe az alaki és anyagi jogszabályok feletti őrködés is utaltatván, legalább némileg biztosíthatná a büntető igazságszolgáltatás egyöntetőségét.

III.

Ezek voltak a felebbvitel előnyei. Vannak ez intézménynek direct hátrányai is. Mielőtt azonban ezeket is felsorolnám, néhány észrevételt akarok tenni azon kérdésre, vajon ha a jog kérdésében, — mint az állandó bizottság által kitűzött kérdés feltételezi, — a felebbvitel megengedtetnék, nem fog-e ezen (jog- és tény) kérdések elválasztása nehézségeket okozni, lehet-e különösen a jogkérdést mindig felülbírálni anélkül, hogy az egész bizonyítás ismételtessék, s ha nem, ezélszerű-e, hogy a felsőbb bíró mindamellett az elsőbíráóság ténybeli megállapításaihoz kötve legyen?

A mi a tény és jog kérdéseinek egymástól való elválaszthatóságát illeti, azt, ha merülhetnek is néha fel némi nehézségek, nem tartom épen kivihetetlennek. Nem tartom azonban oly könnyűnek sem a dolgot, hogy elég lenne a némelyek által támasztatni szokott ezen kétely eloszlatására egyszerűen az esküdszéki intézményre való utalás: hogy ennél is el van különítve a ténybeli kérdés a jog kérdésétől, s hogy e szerint a tény- és jogkérdéseknek elkülönítése nem lehet nehéz, mert

tényleg Európa legtöbb államaiban fennállanak és működnek ezek szerint az esküdszékek, anélkül, hogy bárhol is a tény- és jog kérdések elkülönítése nehézségeket gördített volna ez intézmény elé; nem pedig azért, mert vannak kérdések, melyek tisztán ténykérdések, mint p. o.:

Péter kifeszítette az ajtót.

Péter belépett az ajtón a szobába.

Péter összepakkolt ott 200 frt értékű ruhaneműeket.

Péter el is vitte onnét ezen ruhaneműeket.

Vannak ismét kérdések, melyek tisztán jogkérdések, mint p. o.:

Péter tulajdonai voltak e tárgyak?

Illetékes-e valamely bíróság?

Nem forog-e fenn elévülés?

Alkalmazható-e valamely bizonyíték?

Minő büntetés alkalmazandó?

Megtiltott-e a törvény valamely cselekményt?

Ezen kérdések egymástóli elkülönítése nem lehet nehéz. — De vannak kérdések, melyeknél a ténybeli és jogbeli kérdések oly szorosan összefüggnek egymással, hogy azokat elválasztani egymástól alig lehet. Ez p. o. a bűnösség kérdése, midőn eldöntendő, ha valjon — tekintettel a beigazolt egyes ténykörülményekre s tekintettel a törvény rendelkezésére, — a kérdésben forgó tett összességében bűntényt képez-e vagy nem, a vádlott bűnös-e vagy sem?

A bűnösség kérdését ép úgy lehet jogi kérdésnek, mint ténybeli kérdésnek qualificálni, mert ezen kérdés megoldásában úgy az anyagi törvény rendelkezésének, valamint az egyes felismert ténybeli körülményeknek egyformán lényeges befolyásuk van; mégis mindenütt, hol az esküdszéki intézmény fennáll ezen kérdés felett is az esküdtek ítélnék; azért tehát az esküdszéki intézményre való egyszerű utalás annak bizonyítékául, hogy a tény és jogkérdések egymástól könnyen elválaszthatók lennének, el nem fogadható.

De czélszerűtlennek tartom a tény kérdésében meg nem engedni a felebbvitelt, midőn az a jogkérdésében megvan engedve, nemcsak azért, mert néha mégis nehézségek merülhetnek fel az egymással összefont tény és jogbeli körülmények egymástól elválasztása körül, hanem főleg azon okból, mert lehetetlennek tartom némely jogkérdésnek helyes megítélését a ténykérdésekre vonatkozó anyag tüzetes figyelembe vétele nélkül. Mivel pedig a ténykörülményekre vonatkozó anyag csak úgy méltányoltathatik kellőleg, ha a bizonyítás a másodbiróság előtt is egész terjedelmében ismételtetik, nem látok méltányos okot fennforogni arra, ha felebbvitel általában megengedtetik, s ha már a bizonyítási eljárás ismételtetik, mért legyen a felülvizsgálatból épen az ítélet alapját képező fontosabb — vagyis a ténykérdés kizárva, s mért legyen a má-

sodbiró oly eshetőségnek kitéve, mi a bizonyítási eljárás ismételésével elégszer beállhat, hogy oly ténybeli körülményekből legyen kénytelen levonni a jogkérdés eldöntését, amely ténykörülmények helyes volta iránt az ismételt tárgyalás során nemcsak aggályai merültek fel, hanem tán épen ellenkező meggyőződésre jutott?

Azon rendelkezés, melyet némely törvényhozások a francziának utánzásával felvettek, hogy t. i. a felsőbb bíró belátásától függjön valamely ügyben a bizonyítási eljárás ismételését egészen vagy részben elrendelhetni, vagy sem, — nem szünteti meg e rendszer félszegeit. Nem különösen azért, mert a tapasztalás bizonyítja, hogy midőn csupán a bíróság belátására van bízva a bizonyítási eljárásnak ismételése vagy nem ismételése, az rendszerint az utóbbi, kényelmesebb, kevesebb időt igénybevevő módot választja. E tekintetben elég a bírósági fegyelmi eljárás körül nálunk kifejlődött gyakorlatra utalnom, hol az 1871. VIII. törvényczikk 46, 53. és 56-ik §§-ban előszabott szóbeliség daczára a legritkább esetek közé tartozik, hogy a bizonyítási eljárás a másodfokú fegyelmi bíróság előtt is élőszóval történne. Sőt ott, hol a királyi tábla vagy királyi Curia fegyelmi osztálya ítél mint elsőfokú bíróság rendszerint már első fokban sem létezik szóbeli bizonyí-

tási eljárás, amennyiben az egyes ténykörülmények csak iratok és tanuvallomási jegyzőkönyvek felolvasása által constatáltaknak. Pedig a felek szóváltásai nem teszik az írásbeli bizonyítási eljárást szóbelivé, s nem háríthatják el azon nem ritka eseteket, amelyeknél egyik vagy másik fontos körülmény azért marad homályban, mert a tanuhoz ez vagy amaz kérdés nem intéztetett.

Még inkább fog ez beállani, ha a másodbirósághoz a ténykérdés nem is lesz felebbezhető s az csak a jogkérdésének felülvizsgálatába fog bocsátkozhatni. A másodbiróság ez esetben kivétel nélkül iratok alapján fogja a jogkérdéseket felülbírálni, ami pedig — tekintettel sok jogi kérdéseknek a ténykérdésekkel való szoros összefüggésére ismét csak a most divó félszekségekre fog vezetni, midőn: a jól informált bíró ítélete a rosszabbul informált bíró által felülvizsgáltatik.

Miután tehát a jogkérdés alapos felülbírlásához nélkülözhetlen az egész bizonyítási anyag ismerete, ez pedig csak a bizonyítási eljárás közvetlen ismétlése által érhető el, ez esetre pedig nincs indok, hogy mért legyen a felső bíró mégis az alsóbb bíró ténybeli megállapításaihoz kötve, a felebbvitelnek csupán a jog kérdésében való megengedését életre való eszmének elismerni nem lehet.

Általában szólva a felebbvitel hátrányairól, ezen jogorvoslat kártékony hatása a következő két pontban foglalható össze:

a) hogy a törvénykezést ingadozónak tüntetvén fel, az igazságszolgáltatás iránti bizalmat megrendíti, s aláássa épen azon bíróságok tekintélyét, a melyekkel a jogkereső nép legközvetlenebbül érintkezik;

b) hogy a közvetlen szóbeliséggel és a bizonyítékok szabad méltánylásával össze nem egyeztethető.

Szilárd jogérzet oly előny valamely népnél, minek hasznai megbecsülhetlenek. Az államigazgatás minden ágaiban megmérhetlen becse van. Főleg azonban az igazságszolgáltatás terén. Ennek kezelése, nemcsak hogy könnyebb oly népnél, melynek szilárd jogérzete van, miután készségesen segédkezet nyújt a bűntények megakadályozásában, felderítésében és megtorlásában, de kevesebb dolgot is ad, mert a jogérzet fokozatos javulásával a bűntények is természetesen apadnak; míg ellenben erkölcstelen nép, melynek jogérzete gyenge, nemcsak az igazságszolgáltatás kezelésében fog lépten nyomon nehézségeket okozni, hogy azt megbénítsa, de fokozza e nehézségeket azáltal is, hogy a bűntények folytonos szaporodásához hozzá járul.

Aki azt hiszi, hogy valamely népnek szilárd jogérzete oly tulajdon, mely, mint mondani szokás, „vele születik“, tévedésben van, mert e hajlam is olyan az emberben mint a beszéd, az izlés, az írás, az értelem, — vele születik ugyan a képesség mindezt elsajátíthatni, de ha nem tanítják, mindezekben tudatlan marad. Amit ezen

hajlamok fejlesztésére a nevelés tehet, arra képes a nép jogérzetének ébresztésére és megszilárdítására a jó, a bizalmat keltő igazságszolgáltatás.

Ami már most a felebbviteli jogorvoslatot illeti, az nemhogy nevelné a jogérzet szilárdságát, hanem egyenesen megrontja azt a népben; mert nem is képzelhető, hogy ott szilárd jogérzettel birhasson a nép s tisztelettel viseltethessék a törvény iránt, hol minden nap azt tapasztalja, hogy amit az első bíró Péter előnyére döntött el, azt a másik ugyanazon bizonyítási anyag alapján annak hátrányára határozza el; amely törvéynél fogva ő egyik forumnál nyertes lett, ugyanazon törvényt egy felsőbb bíró épen ellenkezőleg értelmezi s ő pervesztessé lesz.

Azon fél, kinek egy bíróság igazat adott, ha más bíró másképp határoz, azzal soha sem lesz megnyugtatta, még ha teljesen helyes is ez utóbbi ítélet, mert az előbbi mellette szólott ítélet elfogulttá teszi. Minden esetre kevésbé lesz megnyugtatta, mintha mindjárt az elsőbíróság nem ad igazat neki, s a kérdés mint felebbezhetlen emellett marad. Az egymással ellentétes ítéletek közül egyiket vagy másikat mindig bizalmatlanság fogja kísérni nemcsak az érdekelt felek, de elég-szer az azt figyelemmel kísérő közönség részéről is.

Hogy megítélhető legyen mily nagy mérvben ingadozók a bíróságok ítéletei, s hogy mily sok

esetben adnak okot a kételkedésre egyik vagy másik irányban, elég a felebbezések statistikájára mutatnom.

A felebezett bűnügyek közül elintéztetett:
1872—74-ik években a pesti királyi táblán

helybenhagyólag 28,054

megmásítólag 9,579

a marosvásárhelyi királyi táblán

helybenhagyólag 4,597

megmásítólag 3,328

A királyi Curián . . . helybenhagyólag 13,921

megmásítólag 1,348

A felebbezett polgári ügyek közül elintéztetett az 1872, 73. és 74-ik években összesen:

a pesti kir. táblán . . helybenhagyólag 68,892

megmásítólag 28,819

a marosv. királyi táblán helybenhagyólag 9,368

megmásítólag 3,089

a királyi Curián . . . helybenhagyólag 25,078

megmásítólag 6,699

A mi pedig még sajátságosabb színben tűn-
teti fel a felebbvitelek káros hatását, ez azon ál-
talanosan elterjedt hiedelem, hogy épen
azon ügyek, melyek megváltoztatólag lettek
elintézve, tekintetnek alaposabban felülvizsgáltaknak;
ellenben az „indokainál fogva“ helybenhagyottak
jobbára olyanokul tartatnak, melyeknek részleteivel
a felsőbb bíróság nem oly alaposan ismerkedett meg.

Az egyszerű polgár, ki ezeket hallja, s tudomással bir sok nem csak egyes esetekről, hanem a változó ítéletek sommájáról, s mert évenként hozzák a lapok a főtörvényszékek forgalmi kimutatását, ezt tudhatja, okvetlenül megütközik rajta; ő, ki a jogtudomány labirintusában járatlan s nem tudhatja, hogy a jogtudomány szerint két egymással ellenkező határozat is megállhat, ha mindegyik mellett „indokokat“ lehet felhozni, — ő, a ki nem tudja, hogy a jogtudományban nincs absolut igazság, melyen ellenargumentumokkal feszegetni nem lehetne, nem képes felfogni, hogy midőn két bíróság közül mindegyik mást mond, az nem egyéb ellenkező jogi nézetek kifejezésénél, hanem egyiket feltétlenül elítéli s azt hiszi, hogy csak érdekelttség vagy rossz akarat lehet az ellenkező nézet oka.

Az ily ember soha sem fog tisztelettel viseltethetni a törvény iránt, melyet felfogása szerint a törvény felkentjei sem tartanak meg, vagy a mely oly rossz, hogy azt sokféleképen magyarázni lehet. Törvény iránti tisztelet nélkül pedig nem létezhetik szilárd jogérzet.

Az emberi igazságszolgáltatás gyarló, azt jól tudom; tökéletességet és csalhatatlanságot emberi művekben keresni nem is szabad; de legalább ne tartsunk fenn oly intézményt, melyben az igazság hajlíthatlan volta iránti hit megsemmisítettik, a nép jogérzete systematice demoralizáltatik.

Ha közelebbről vizsgáltatik a felebbvitel hatása a jogszolgáltatásra, azt kell találni, hogy az előnyök, melyek az alsóbb bírósági ítéletek felülvizsgálatából az igazságot kereső felekre háramolnak, korántsem oly nagymérvűek, hogy azok annak hátrányaival felérnének.

Először is figyelembe veendő, hogy az elsőbíróságilag eldöntött ügyeknek csak egy része vitétik a felsőbírósághoz.

Ugyanis elintéztetett bűnügy a királyi törvényszékeknél 1872-ben

ítéletileg . .	35,601
végzésileg .	44,617
összesen .	80,218

Felebbezve lett

a pesti királyi táblára	18,214	
a marosvásárhelyi kir. táblára	3,194	21,408
Nem felebbeztetett		58,810

Elintéztetett a kir. törvényszékeknél

1873-ban ítéletileg . .	43,226
végzésileg .	29,742
összesen .	72,968

Felebbezve lett

pesti királyi táblára	27,176	
a marosvásárhelyi kir. táblára	5,111	32,287
Nem felebbeztetett		40,681

Elintéztetett a kir. törvényszékeknél

1874-ben ítéletileg	41,577
végzésileg	31,073
összesen	72,650

Felebbezve lett:		
a pesti királyi táblára	31,094	
a marosvásárhelyi kir. táblára	5,965	37,059
Nem felebbeztetett		35,591
a járásbiróságok által elintéztetett kihágási ügy 1872-ben		95,777
felebbeztetett		6,676 ¹⁾
Nem felebbeztetett		89,101
Elintéztetett 1873-ban . . .		106,956
felebbeztetett.		9,979 ²⁾
Nem felebbeztetett		96,977
Elintéztetett 1874-ben . . .		99,813
felebbezve lett		10,785 ³⁾
Nem felebbeztetett		89,028.

Ezen adatokból kitűnik, hogy a törvényszéki bűneseteknek, majdnem kétharmada, a kihágási ügyeknek pedig majdnem $\frac{9}{10}$ -része nem is felebbeztetik.

Ha még a felebbezett ügyekből levonatnak azok, melyeknél csak azért felebbezett a vádlott, mert arra kitaníttatván, bár érzi az első bírósági ítélet helyes voltát, szerencsét próbál, — azok, melyekben a felebbezés csak időnyerés végett történik, hogy a büntetést megkezdeni ne kellessék, — azok, me-

¹⁾ helybenhagyólag 3889

megmásítólag 1103

²⁾ helybenhagyólag 5883

megmásítólag 1761

³⁾ helybenhagyólag 7250

megmásítólag 2292

lyekben a vádlott csak azért felebbez, mert a királyi ügyész is ezt teszi s nem akarja belenyugvás által elárulni bűnösségét s különösen azok, amelyeknél a felebbvitel sikertelen volt, vagyis amelyekben az első-bíróság határozata valamennyi forumon helybenhagyatott: e perorvoslatnak jelentősége még inkább összetörpül. Ezeket pedig méltán le kell vonni, mert senki sem fogja azt mondhatni, hogy felebbviteli bíróságok azért lennének szükségesek, hogy az alsóbb bírósági határozatokra egyszerűen „ament“ mondjanak, vagy annak végrehajtását elodázzák. De ha a felebbvitt ügyek közül tisztán csak azokat vesszük is tekintetbe, melyekben a felebbvitel sikerhez vezetett, vagyis a felsőbb bíróság másként határozott, ezeknél is oly körülmények mutatkoznak, melyek a jogérzet megszilárdítására nem igen alkalmasak.

Igy p. o. a felebbvitt ügyek egy része olyan, melyekben a másodbíróság megváltoztatja ugyan az elsőbíróság határozatát, de a legfelsőbb ítélőszék helytelennek tartja a másodbíróság ezen megváltoztató ítéletét s félrevetvén ezt, helyben hagyja az elsőbíróságét.

A gondolkozó ember ily esetekből pedig csak azt vonhatja le, hogy a felebbvitel csak a már helyesen meghozott elsőbírósági ítélet elodázására szolgált, s hogy felesleges és káros volt ez ügyekben a helyes elsőbírósági ítélet másodbírósági megváltoztatása által az elsőbíróság ítéletei iránti bizalmat csak ideiglenesen is megingatni.

Ott, hol három forumon át van a felebbezés megengedve, elégszer áll azon eset be, hogy két egybehangzó alsóbirósági ítélettel szemben a harmadbiróság egészen másként ítél, vagy a két alsóbiróság mindegyike más határozatot hoz, s az ügy a harmadbiróság elé kerülván, ez egyiknek határozatát sem hagyja helyben, hanem ismét egészen mást ítél.

Ott, hol csak két forum van, megtörténhetik, hogy ezeknek mindegyike másként ítél s lesz azután két egymással ellenkező ítélet, melyek közül igaz ugyan hogy jogilag csak a felsőbb bíróság tekintethetik fennállónak, de melyek közül a jogilag nem létező is elég arra, kivált ha ügyesen van indokolva, még ha nem is oly helyes, mint a felsőbbbiróságé, hogy a jogilag érvényes felsőbb bírósági ítélet becsét erkölcsileg csökkentse.

S nincsenek az ellentétes ítéletekből fakadó hátrányok még az által sem elhárítva, ha két egybehangzó ítélet ellen további felebbvitelnek nem is adatik hely. E rendszernél ugyanis jobbra azon gyakorlat fejlődik ki, hogy a 2-od bíróság, tárgyaknál fogva fontos vagy tényálladéukban kétes ügyeket csak azért is megváltoztatólag szokott elintézni, hogy az ügy a legfelsőbb ítélőszék elé is vitethessék. Kikerülhetlen ily körülmények között azután, hogy a legfelsőbb ítélőszék ne több elsőbirósági mint másodbirósági ítéleteket hagyjon helyben. A másodbirósági ítéletek erkölcsi tekintélye ezáltal annyira csökken, hogy akkor is bizal-

matlansággal fogadtatik, midőn az elsőbiróság ítéletét helybenhagyta, s ezzel a további felebbezésnek útját vágta.

Hozzájárul ezekhez azon az igazságügyi kormányzás tekintetében nem lényegtelen körülmény:

a) hogy a felebbviteli forumok felállítása egyzersmind annak kifejezése, hogy az állam az elsőbiróságok jogi képzettsége és lelkiismeretessége iránt nem bír bizalommal;

b) hogy ezt megerősíti azon körülmény, miszerint az elsőbiróság ítélete, nem is ítélet, csak vélemény, s csak akkor válik azzá, ha a felek nem tiltakoznak ellene, vagy a felsőbb bíróságok hozzájárultak; ebből pedig következik,

c) hogy a nép is elveszti bizalmát, s minden haszontalan ügyet, melynek elintézése nem „tetszik” neki, megfelelbeztet.

Igy épen azon bíróság, melynek a közönséggel mindennapos közvetlen érintkezése van, bír a legcsekélyebb tekintélylyel és befolyással azon népnél, melyben a törvények iránti tiszteletet neki kellene nagyra nevelni.

A felebbviteli jogorvoslat azon általános rossz hatáson kívül, hogy a jogérzet megszilárdulásának áll útjában, mellesleg még azon hátránynyal is bír, hogy az ügyek alapos és lelkiismeretes megbírálását is megghiusítja. Első sorban azért, mert a felek biznak a felsőbb bíróságok gyakori megmásító ítéleteiben s emiatt hanyagul viszik az első bíróság

előtti védelmököt; másodsorban azért, mert elég-szer az elsőbiróság is bizakodik a felsőbb bíró fel-
lülvizsgálatába, s mert tudja, hogy a sérelmet szen-
vedő félnek nem okozand helyrehozhatlan kárt,
mivel az ügyét felebbviheti, könnyebben veszi a
dolgot s a helyett hogy sokat töprenkednék az
igazság megtalálásában, kimondja az ítéletet úgy,
amint tán, ha tudja, hogy az végérvényes és fe-
lebbezhetlen, kinem mondta volna. Másrésről azon-
ban a felsőbb bíró meg még több indokból hajlan-
dóbb az elsőbirósági ítélet helybenhagyására mint
megváltoztatására. Először, mert nem teheti fel,
hogy az elsőbiróság nem fontolta meg kellően íté-
letét s reá bizakodott. Másodszor, mert a felsőbb
bíró tudja, miszerint a helyi viszonyokat ismerő,
a felekkel és tanukkal közvetlenül tárgyaló első
bíró inkább van azon helyzetben a tényállás min-
den részleteivel megismerkedhetni, mint ő, ki e
tudomását csak hiányos feljegyzésekből merítheti;
feltűnő esetek kivételével hajlandó tehát az első-
biróság ítéletét sanctionálni, de teszi ezt azért is,
mert érzi, hogy a sok ellentétes ítéletnek nem le-
het jó hatása a közjogérzet s a felekkel közvetle-
nül érintkező bíróságok tekintélyének megszilárdu-
lására. Ha csak lehet kikerüli tehát az alsóbb bi-
róság ítéletének megváltoztatását. Néhol, a gyengébb
tehetségűeknél s különösen bonyolódott ügyeknél
meg a nehezebb munkától való irtózás is foroghat
fenn; mert hát tagadhatlanul könnyebb egy íté-
letet „indokainál fogva“ helybenhagyni, mint más

ítéletet hozni s azt jól indokolni. Ezen szempontokból tehát a felebbvitelt én még ott sem tartom valami üdvös institúciónak, hol mindkét forumon, az alsón és felsőn, írásbeliség uralkodik.

Legfőbb hiánya azonban a felebbvitelnek, hogy a bizonyítékok szabad méltánylásával és a szóbeliséggel való meggyeztetése éppen kivihetetlen. Ugyanis:

Arra nézve hogy mennyi és minő bizonyíték kívántassék meg, hogy valamely tény megtörténte igazoltnak vétethessék, a régi korban „bizonyítási szabályokat“ állítottak fel. Azonban évszázadok tapasztalatai azt bizonyították, hogy e szabályok merőben hamis alapokon nyugszanak, az igazságszolgáltatás magasabb érdekeit nem biztosítják, sőt elégszer arra szolgálnak, hogy valaki elítéltessék a bírói meggyőződés ellenére ártatlanul, vagy felmentessék a bűnös, kit a legbensőbb meggyőződés daczára a bizonyítékok nem perrendtartás-szerű volta miatt elítélni nem lehet. Arra jók voltak, hogy a furfangos és azokat ismerő gonosztevő azokra való hivatkozással a megérdemlett büntetés alól kibúvhasson; de nem arra, hogy téves elítéléseket elhárítson.

Nem tartom szükségesnek a bizonyítékok szabad méltánylásának a perrendtartás szerinti bizonyítási rendszer feletti előnyeit körülményesebben vitatni. Elég arra utalnom, hogy ezt az újabb kor va-

l a m e n n y i perrendtartása elejtette. A gyakorlat bűnügyekben amazt már nálunk is meghonosította.

A bizonyítékok szabad méltánylásával pedig azért nem egyeztethető össze a felebbvitel, mert ennél — mint említém — nem levének szabályok felállítva, melyek szerint a bizonyosság constátálandó, csak a birói lelkiismeret nyilatkozik a felett, valjon a felhozott argumentumokkal valamit bizonyítottnak tart-e vagy sem. A lelkiismeret e benső műveletét pedig csak úgy lehetne felülvizsgálni, ha a felsőbb bíró lelkiismerte jobb lenne mint az alsóbb bíróé. Ez azonban megismerhetlen és mérlegelhetlen valami. Azt még lehet bizonyos körülmények között állítani, hogy a felsőbb bíró, kivált ha — mint némely államban — külön vizsgákat is kell tennie előléptetése előtt, több tudománynyal bír, mint az alsóbb, ki ily vizsgát nem tett, s azért inkább megtalálándja, hogy a bizonyítási szabályok szerint megállhat-e az ítélet vagy sem; de azt, hogy kinek jobb a lelkiismerete s az igaznak feltalálásában helyesebb az ösztöne, a felsőbb vagy alsóbb bírónak, még megközelítőleg sem lehet meghatározni. Ugyanazért az első bíró lelkiismereti műveletének a felsőbíró lelkiismerete általi felülvizsgálata: egyszerű lehetetlenség.¹⁾

A felebbvitelnek a szóbeliséggel való összeegyeztetése néhol úgy kísértetett meg, hogy csak

¹⁾ L. A népbírák és esküdtszökeek intézmenye. Irta Dr. Friedmann Bernát, Budapest, 1876. Pfeifer Ferdinánd bizománya. 161. l.

elsőbiróságilag tárgyalattak az ügyek a közvetlen szóbeliség elvei szerint, de ha felebbezve lettek, a felülvizsgálat anyagát csupán a tanuk írott vallomásai és a végtárgyalásról felvett jegyzőkönyvek képezték.

A tapasztalat azonban azt bizonyította, hogy lehetetlenség a szóbeli tárgyalások hű tükrét visszaadni, hogy a tanuk vallomási jegyzőkönyvei nem felelnek meg mindig és mindenben az élőszóval előadottaknak, hogy néha ívek vannak tele irva oly dolgokkal, melyek a felsőbiróság nézete szerint az ügghöz nem is tartoznak s azért fel sem lettek volna veendőök, ellenben ép azon körülmények tekintetében, miket a felső bíró döntőnek hisz, a tanuk és szakértőkhöz kérdés sem intéztetett.

Mig tehát ezen vegyes rendszer mellett egyrészt oly bíróság által lett az ítélet helyessége felülbírálvá, mely a tárgyat sem oly bőven és körülményesen, sem oly híven, mint a közvetlen szóbeliség szerint tárgyaló bíró, nem ismerhette, addig a nézetek eltérése némely körülmények ki nem derítése körül igen számos feloldó ítéletekre s így a tárgyalásoknak az első bíróság előtti haszontalan ismételéseire vezetett. Mondom haszontalan ismételéseknek azért, mert az ily feloldó határozatoknak rendszerint csak az a következménye, hogy az alsóbb bíróság a felsőbb bíró rendelkezése teljesíti ugyan ezen pótlásokat, de — bármiként sikerüljön is ez — félreértett következetességből megmarad előbbi ítélete mellett. De haszontalan-

nak tartom az ilyen megrendelt pótlásokat azért is, mert elégszer úgy teljesíti az alsóbiróság ezen nézete szerint szükségtelen munkát, hogy azután ne legyen köszönet benne, mégis csak neki legyen igaza.

Hogy mennyi haszontalan fáradságot (a tárgyalások minden érdemleges siker nélküli ismétlése által) okoznak e feloldó határozatok nálunk, kitűnik a következő statisztikai adatokból.

Feloldólag lett elintézve

a kir. Curia mint legfőbb ítélőszéken:

1872-ben 483 ügydarab

1873-ban 580 „

1874-ben 591 „

A pesti királyi ítélőtáblán:

1872-ben 9266 ügydarab

1873-ban 11347 „

1874-ben 9507 „

A marosvásárhelyi kir. táblán:

1872-ben 931 ügydarab

1873-ban 1218 „

1874-ben 1206 „

Miután pedig a feloldó határozatok ellen felelőbvitelnek nincs helye, éventként mintegy 11000 ügyben ismételtetik az első bíróság által oly hiányok miatt a tárgyalás, melyeket az elsőbíróság saját meggyőződésének megerősítésére szükségesnek nem tartott, azért az első izbeni tárgyalásnál mellőzött is, s ennél fogva rendszerint ezen pótlás után sem eredményez az első bíróságnál más ítéletet.

Némelyek úgy vélnek ugyan a közvetlen szóbeliség és felelővétel közötti nehézségen átjuthatni, hogy amidőn az első forumon megvélük tartandónak a közvetlen szóbeliséget, addig a felelőviteli forum tárgyalásait úgy képzelik nagyobb költség és nehézség nélkül eszközölhetőnek, hogy itt már csak az iratok felolvasásából és a felek jogvédőinek meghallgatásából álljon az ügy felülvizsgálata. S hogy a felsőbb bíró hű mását lássa maga előtt az első bíró előtti tárgyalásnak, azt követelik, hogy az első bíróság előtti tárgyalás minden adatai, minden nyilatkozatai lehetőleg gyorsírásszerűen vétessenek jegyzőkönyvbe. Akinek azonban csak távoli fogalma van is az írásbeli feljegyzések és élő szóval előadások közötti nagy különbségről be fogja látni, hogy míg ez csak az első bíróság teendőit nehezítené meg, amennyiben azt oly munka teljesítésére kényszerítené, melynek ő maga — ki a közvetlenül élő szóval hallottakból és látottakból ítél — semmi hasznát sem veheti, s azért mindig oly hiányosan fogja csak teljesíteni, amint haszontalan munkát az ember teljesíteni szokott, addig a másodbíróra nézve, még ha a legpontosabban teljesítenék is, nem fog soha annyi becses elbíráskodni, mint a közvetlen szóbeliség, miután vannak elégszer oly mozzanatai a tárgyalásnak, melyeket nem csak hallani, hanem látni is kell. A hang, a mozdulatok néha egész más jelentőséget adnak valamely mondatnak. Ezeket pedig még akkor sem lehetne híven

visszaadni, ha az előbbi cöttára tenni, az utóbbiakat pedig photografirozni fogná az elsőbiróság genialis jegyzője.

Kevésbé rossz a szóbeliségnek és felebbvitelnek ettől eltérő oly módon való egymással összeegyeztetése, hogy a másodbiróság nem a holt actákból ítél, s azért nem is szorul a feloldó határozatok expediensére, hanem közvetlenül maga előtt előszóval ismételteti a bizonyítási eljárást is. Azonban ez is sok nehézségekbe ütközik.

Először is, miután nem lehet a feleket, tanukat, szakértőket azzal terhelni, hogy az ország összes ügyeiben a távol fekvő egy-két főtörvényszékre fáradjanak, ez elkerülhetlenné teszi több főtörvényszék felállítását. Így is azonban nem csak sok költséggel jár, de a tanuk igen nagy terhelését is vonja maga után; mi pedig az igazságszolgáltatás hátrányára sokakat arra bír, hogy a tanuskodási kötelesség alól lehetőleg kibujjanak, miért is tudomásukat — ahol tehetik — elhallgatni iparkodnak; másokat pedig, hogy a másodszori tárgyalásról valami ürügy alatt elmaradjanak. Ez a legérzékenyebb birságokkal sem háritható el. A másodbiróság azután kénytelen vagy megelégedni a — mindenesetre nem oly kimerítő — tanuzási jegyzőkönyvekkel, vagy pedig a tárgyalásokat azon veszély daczára, hogy a jövő tárgyalásról meg a most megjelent, de hiába fárasztott tanuk valamelyike fog elmaradhatni, elnapolni.

Egy másik nehézség, hogy az első tárgyalás teljes reprodukálása majdnem lehetetlen. Némely tanuk feledékenyek, s mire a főtörvényszék elé kerül a dolog már nem emlékeznek oly híven a részletekre mint az előbb történt elsőbirósági tárgyalásnál. Mások sokat hallanak beszélni ezen időközben a dologról és néha összezavarják saját tudomásukat a másoktól hallottakkal. Elégszer az is történhetik, hogy az érdekeltek tapasztalván, melyik tanunak minő vallomása volt a bíróság előtt döntő, az első és másodbirósági tárgyalás közötti időt arra használják fel, hogy e tanut vallomásának módosítására bírják. Némely tanu pedig ingadozóvá lesz előbbi határozott vallomástételében, mert a netalán hallott ellenkező tanuvallomások megfélemlítik, mások pedig határozatlan és ingadozó tudomásukat, mert felbátorította őket más hasonló vallomás, a másodbiróságnál már határozottan adják elő. De ezek nélkül természetes okok is elvonhatnak az első és második tárgyalás közötti időben némely bizonyítékokat. Súlyos betegség, halál, ismeretlen helyre való elköltözés mindmégannyi okok lehetnek, hogy a másodbiróság előtti tárgyalást az első forum előtti tárgyalás karikaturájává tegyék.

A vádlott pedig egyenesen megtanulja az első foku tárgyalásból, hogy feleleteiben mire vigyázzon s mit hogy adjon elő, hogy vallomása a tanuk vallomása mellett is megállhasson.

Ha alakiságok miatt nem akarjuk a másodbiróságot helytelen ítéletek hozatalára kényszerí-

teni, meg kell azt is engedni, hogy a másodfoku tárgyalásnál újabb bizonyítékok is figyelembe vétethessenek. Ezen alakjában pedig az ügy újbóli tárgyalása megszűnt az alsóbíróági ítélet felülbírálata lenni, mert a felülbírálandó anyag fixirozatlan, új bizonyítékok használatával vagy a nélkül is változó, az nem egyéb új tárgyalásnál vagy perújításnál felsőbb bíró előtt.

Mindenesetre pedig áll az : hogy az első bíró, ki a tett elkövetése után előbb tárgyalja az ügyet, midőn a részletekre még mindenki hivebben emlékezhetik ; ki a helyszínéhez is közelebb levén, azt meg is szemlélheti ; sokszor a tanukat is, nemcsak a feleket ismeri, megbízhatóbb materialéval bír az ügy helyes megítélhetésére, mint a távol székelő és később tárgyaló másodbíró.

Határozottan legnagyobb hátránya azonban a felebbvitelnek, hogy az igazságszolgáltatás lassuságát okozza és feletie nagy költséggel jár.

Mindennapi eset nálunk most, hogy az ügyek többszöri felebbezése folytán azok csak évek múlva, néha csak akkor, midőn a bűntény már egészen feledékenységre ment, kerülnek végeldöntés alá. Pedig most a felebbvitel csak az iratok felterjesztéséből és elolvasásából áll. Ez okvetlenül több időt fog azonban igénybe venni, ha a tanuk és felek újbóli megidézését, ami néha halasztásokat okozó akadályokkal is jár, fogja szükségessé tenni az ügy

kimerítő újbóli tárgyalása. Hogy az ily lassú eljárás mellett a büntető igazságszolgáltatás nem felelhet meg céljának, felesleges lenne bizonyítanom. Nemcsak az állam és a sértett magánfél érdeke követelik, hogy a sértett jog mielőbb helyreállíttassék, az okozott kár mihamarább megtéríttessék: de követeli ezt a vádlott érdeke is, kire nagyobb büntetés néha az, ha éveken át áll vizsgálat alatt, éveken át lebeg ég és föld között Damokles kardjával feje felett, s még mielőtt bűnösnek kimondatott volna, van kitéve a bizonytalanság szülte hosszas gyötrelmeknek.

Hogy az igazságszolgáltatás gyorsasága inkább érhető el, ha az ügy csak egyszer tárgyalatik, s akkor végérvényesen eldöntetik, mint ha ezen tárgyalás 1–2-szer még ismételtetik: világos dolog. Valamint kétségtelen az is, hogy a büntetőtörvénykezés ezen módja a felekre és tanukra kevésbé terhes, valamint az államra nézve is — a tárgyalások költséges ismételése elmaradván — kevésbé költséges lenne. Ez utóbbi körülmény pedig különösen olyan, melyet, ha nem akarjuk, hogy a közvetlen szóbeliség életbeléptetése *pium desiderium* maradjon, figyelmen kívül hagyni nem lehet.

Nem hagyható figyelmen kívül továbbá az sem, hogy az esküdtszéki intézmény felállítása esetén, azon ügyekre nézve, melyek oda utaltatnának, a felebbvitel a dolog természeténél fogva mellőztetnék. Ha már most a bírósági esetekre nézve még is fenntartatnék a felebbvitel, lenne a felebbvitel

a csekélyebb jelentőségű ügyekben, amidőn a nagyobb jelentőségűekben nincs; s nem épen emelné az állambiróságok iránti bizalmat, ha a közönség azt látná, hogy míg az állam megnyugvást talál fontosabb ügyekre nézve az esküdtszékek felebbezhetlen ítéleteiben, addig saját bírának ítéleteiben, daczára az ügyek kisebb jelentőségének, meg nem biznék.

Én elismerem azt, hogy számosak azon esetek, melyekben a felsőbiróságok lelkiismeretes felülvizsgálata folytán helytelen alsóbirósági ítéletek helyreigazítottak; de egyrésről nem lehet tagadni, hogy léteznek oly felsőbb ítéletek is, melyek az alsóbbaknál nem helyesebbek, sőt olyanok is, melyek helytelenebbek, — s másrésről bizonyos az is, hogy ha a felebbvitel jogorvoslata el leendő törülve, s az alsóbb biróságok eljárása több garantiákkal lesz körülvéve, ott a helytelen ítéletek legalább is oly arányban fognak kevesbedni, aminőben most felebbezések folytán orvosoltatnak; s mindenesetre meg nem döntik a helyesebb felsőbb birósági ítéletek esetei azon axiómát: hogy az ügyek egyszeri elbirálása oly előnyökkel bír, miket az ismételt felülvizsgálat nem nyújthat, — ellenben az akárhányszori felülbirálás oly előnyöket, miket a jól szervezett egyszeri elbirálás nem eredményezhetne, fel nem mutat.

Általában tehát nem tartván szükséges és czél-szerű institutiónak a felebbvitelt, azt nem csak a tény kérdésére nézve, de a jogkérdések tekintetében is mellőzendőnek vélem.

Hátra van még nyilatkoznom aziránt, hogy az egyesbirósági esetekben sem tartom-e a felebbvitelt szükségesnek? Ugyanazon tapasztalatok, melyek a társasbiróságoknál e jogorvoslat ellen szólanak, állanak az egyesbirósági eseteknél is. A különbség e kettő között csak az :

a) hogy egyes ember könnyebben elragadtathatja magát egy helytelen ítélet kimondására, mint egy collegium, s a birótársak kételyei által felidézett tanácskozmány az elhamarkodásnak itt nem vehetnek gátat, s

b) hogy egyes biróval szemben azon garantiákat, melyeket a felebbvitel mellőzése esetén felállítani kellene, létesíteni nem lehet.

Ilyen p. o. a tanácskozás, a határozatok egyhangúsága, a visszavetés stb.

Ebből pedig következik, hogy az egyes bíróságok hatáskörébe eső kihágások és csekélyebb vétségeknél lehetetlen a felebbvitel mellőzését ajánlani.

Azt, hogy e csekélyebb jelentőségű ügyek is collegiális bíróságok által bíraltassanak el, azért nem lehet elérni, mert ez a bíróságok felette nagy terheltetésével s a létszám nagy szaporításával járna.

Ha azonban meghagyatik a kihágások és kisebb vétségek elbírálása az egyesbirák kezeiben, kívánatos, hogy a felebbvitel úgy a tény valamint a jog kérdésében s újabb bizonyítékok érvényesíthetőségével legyen megengedve, még pedig a törvényszékhez, mely a hely közelségénél és a körül-

mények és viszonyok ismereténél fogva legalkalmasabb arra, hogy az ügyet újból s mielőbb tárgyalja. Legcélszerűbbnek tartom azonban, ha ezen ügyek egyszerűen a rendőrség hatáskörébe utaltatnak, hol ha a felek az ott kelt határozattal nincsenek megelégedve, kívánhatnák, hogy az ügy törvényszékieleg tárgyalassék. Az ügyek legnagyobb része el lenne ott intézhető minden törvénykezési formalitások nélkül. Ami bonyolodottabb s amiben a felek kifogásolnák a hozott határozatot, a bíróságokhoz utasíttatnék, hol nem is mint felülvizsgálat, hanem mint elsőfoku bírósági tárgyalás kerülne eldöntés alá.

Tagadhatlan, hogy szükséges, miszerint a felebbvitel mellőzése esetén a bírósági eljárás oly garantiákkal vétessék körül, melyek a téves ítéletek keletkezését legalább annyira, amennyire azt a felebbvitel tette, lehetetlenítsék. Ez azonban nem lévén a véleményezés tárgyául kitűzve, ennek részletes vitatásába ezuttal nem bocsátkozhatom. Csak annyit tartok megemlítenedőnek, hogy a vádrendszer s közvetlen szóbeliség érvényesítése, a védelem kellő kifejtésének lehetségesítése a collegiumok nagyobbítása, jó elnökök vezetése alá való helyezése, a visszavetési jog, határozatok egyhangúsága, a per megújíthatása körüli szabályok könnyítése: oly garantiák, melyek inkább fogják a téves ítéletek keletkezését megakadályozni mint megannyi felebbviteli forum, akár vizsgálja ez felül az ügye-

ket holt iratok alapján, akár ismételtesse maga előtt a bizonyítási eljárást élő szóval.

Vannak ugyan sokan, akik attól tartanak, hogy a határozatok egyhangúsága nagy mérvben fogná a felmentő ítéletek számát apasztani. A statarialis eljárásban nálunk tett tapasztalatok s több külföldi államok példája e feltevést nem támogatja ugyan, de ha igaz is lenne ez, ebből nem az következne, hogy az elítélések kevesbedésével a helyes ítéletek száma is kevesbedne, hanem csak az, hogy a mostani egy szavazattöbbséggel még kétes esetekben is történhetnek és történnek elítélések.

Az állami igazságszolgáltatásnak pedig nem lehet az a czélja, hogy a bepanaszlottak közül mentül többen elítéltesse, hanem csak az, hogy a bepanaszlottak közül mindenki elítéltesse, kinek bűnösségében kétség nincsen. Már pedig, ha csak egy az állam felesketett és kötelességét ismerő birái közül kételkedik akár a büntény létezésében, akár a vádlott általi elkövetésében, azt mondani, hogy a bűnösség kétségtelenné van téve, annyit tenne, mint az állam biráiról rosszabbat feltételezni, mint a vádlottakról; s ily bajok orvoslása különben is nem állhat abban, hogy a vádlott kárára és veszélyére (ki ártatlan is lehet!) megengedtesse az egy szavazattöbbség melletti elítélhetés, hanem abban, hogy az államhatalom biráit válogassa jobban meg. Mert mentül inkább elismeri az állam azt, hogy lehetnek birák, kik mellékérdek által vezéreltetve így vagy amúgy szavazhatnának, annál

jogosultabb azon követelés, hogy ily bírák egy szavazat többséggel senkit el ne ítélhessenek.

Lehet, hogy úgy amint a három bíró közül egy, vagy a hat bíró közül kettő ártatlannak tartja a vádlottat, ugyanazon arányban a polgárság megfelelő része, vagyis 6000 közül 2000 is ugyanígy fog vélekedni. Hogy mindamellett szükséges lenne az állami igazságszolgáltatás érdekében annak elítéltetése, bajosan lenne igazolható.

De nem is kell hinni, hogy a bíróság akár melyik tagja ép oly könnyedén fogja akkor is szavazatát venni, midőn tudni fogja, hogy minden egyesnek, tehát az ő szava is döntő, mert a marasztaló határozat hozzájárulása nélkül nem keletkezhetik, midőn tudni fogja, hogy a határozat felebbezhetlen levén a felelősség egész súlya egyenesen reá nehezedik, mint most, hol mindezen elhatározó indokok fenn nem forognak s egyik-másik a többség szavazatához csupa ellenzékeskedésből sem járul hozzá, s hol épen a könnyű majorizálás miatt elégszer a dolog alapos megvitatása is elmarad.

Ezen indokok alapján végindítványom odaterjed, mondja ki a jogászgyűlés, hogy :

1. Egyesbirósági (rendőrségi) ügyeknél folyamodás lenne megengedendő a törvényszékhez ugya tény, valamint a jog kérdésében is.

2. Törvényszéki bűneseteknél sem a tény, sem a jog kérdésében nem lenne megengedendő a felebbvitel.

3. Ha mégis megengedtetnék a felebbvitel, a tény és jog kérdésére lenne kiterjesztendő a bizonyítási eljárás ismételése mellett.

Vannak emberek, kik minden igazságügyi reformmal szemben azon ellenvetést teszik, hogy a közélet semmi ágában sem oly veszélyes az experimentálás, a radicalis ujítás mint az igazságszolgáltatás terén. Elismerem, hogy a meggondolatlan experimentálás veszélyes lehet a törvénykezésben is, de nem veszélyesebb, csak olyan, mint az államigazgatás bármely ágában. Honvédelmi újítások, tanügyi reform, közigazgatási nagyszabású változtatások ép oly, — sőt tán még inkább károsak lehetnek, mint a törvénykezésben létesítettek. Minden attól függ: jól átgondoltattak-e a tervezett reformok esetleges előnyei és hátrányai, s léteznek-e már tapasztalatok, amelyekből okulni lehet.

Midőn az óvatos Ausztriát arra figyelmeztették a schleswig-holsteini háboru után, hogy Poroszország újnemű fegyverekkel él, miket hátulról töltenek, mosolyogtak burocratai — mondván, hogy az még nincs nálunk „kipróbálva“, azt utánozni nem lehet, mert ha hátulról töltik, lehet, hogy hátulról sül is el. Kicsinyben tenni vele kísérleteket, nem tartották elég „gyakorlatinak“, hanem vártak, míg „a nagy próba“ bekövetkezett. Ezen gondolkozásmódot juttatja az embernek eszébe azon ellenvetés,

hogy „az igazságszolgáltatásban újításokat behozni veszélyes“ — mert nem gondolják meg ezen emberek, hogy akár behozunk egy igazságügyi reformot azért, mert külföldön kipróbálták s jónak bizonyult, akár azért mert theoretice jónak tartatik s itthon akarunk vele tenni kísérletet, az mindkét esetben új lesz ugyan, de lehet, hogy jónak is fog bizonyulni; a régi rossz rendszer azonban akár hogy foltozzuk, régi marad ugyan, de jó sem lesz soha: marad az új mázban is csak a régi mumia. A jelen kérdés a tudományban megvan már vitatva elég sokoldalulag s több államban a tapasztalatok tűzpróbáján is átesett. Nem tekinthető tehát meggondolatlan experimentationának, ha e kérdés felett mi is gondolkodunk.

A tortura mellőzése, az uri székcek eltörlése, a biróság előtti egyenlőség, az írásbeliségnek legalább részbeni mellőzése, a biróságok kinevezése és elmozdíthatlansága, a királyi ügyészségek felállítása: mindmegannyi radicalis igazságügyi újítások voltak, de mert érett megfontolás és más államok példája után történt életbeléptetésök: beváltak.

Nincs tehát ok, hogy mért ne vétessék a „felebbvitel“ kérdése is fel a nyilvános discussio tárgyául, s mért ne mellőztessék ez is, ha a mellette és ellene szóló érvek és tapasztalati adatok egybevetése után szükségtelen, czélszerűtlen intézménynek bizonyul.

Az „újítások veszélyes volta“ nem egyéb phrazisnál, mely ha elfogadtatnék, ugy mint

az államigazgatás egyéb ágaiban, a törvénykezésben is minden civilisatió, minden előhaladás, minden reformok lehetőségét kizárná s azon államot, mely azt vezérelvűl tűzné ki magának, a lét legfőbb feltételeitől fosztaná meg, örök hátramaradásra kárhoztatná.

Egy államférfiu a következő hasonlattal felelt azoknak, kik az előre haladástól, az ujításoktól az azokkal járható veszedelmek miatt irtóztak:

„Igaz — mondá — hogy a gőz szétrepeszt-heti a mozdonyt s a vonat sebesen haladva, ki-ugorhatik a pályájáról vagy más szemközt jövővel összeütközhetik; és igaz az is, hogy ha a mozdonyt nem fűtenék, ha a gőz a katlanban nem feszülne, semmi veszélytől nem kellene félnünk. Ez áll minden haladásról. A haladás mindig veszélylyel jár, s oly nemzet, mely minden akadály előtt megáll, ép oly biztos lehet mint ama fűtetlen mozdony: csak hogy ép úgy nem teljesíti feladatát.“

Mielőtt értekezésemet befejezném, szükségesnek tartok még egy körülményt megemlíteni, melyet a jogászgűlési évkönyvben megjelenendő értekezésbe fel nem vettem ugyan, de ezen a nagyobb közönségnek szánt külön kiadásban nem mellőzhetek.

Ez az, hogy a negyedik és ötödik jogászgűlések egy ehhez hasonló kérdéssel már foglalkoz-

tak, sőt elvi határozatot hoztak is, mely az általam indítványozott megoldástól némileg eltérni látszik.

Hogy ezen két jogászgűlés tárgyalásait nem ismertettem e munkálatban, azért történt, mert azok a jogászgűlés tagjai előtt ismeretesek s a jogászgűlés 1873-iki és 1874-iki évkönyveiben egész terjedelemben közölvek is.

Akit tehát e kérdés annyira érdekel, hogy nem sajnálja az időt és fáradságot, azzal tüzetesebben megismerkedni, az olvassa el Vajkay Károly királyi táblai tanács-elnök, dr. Kiss József királyi táblai bíró, dr. Plósz Sándor egyetemi tanár, Ráth György semmitőszéki bíró és dr. Weisz Lajos ügyvéd urak e kérdésben adott kimerítő és tudományos szakavatottsággal tartott véleményeit, valamint az azok alapján lefolyt érdekes szakosztályi tárgyalásokat. Sokat lehet tanulni belőlök.

De engemet sem e kimerítő tárgyalások nem indíthattak arra, hogy e kérdést — azokra való utalással — csak futólag tárgyaljam, sem az akkor hozott enunciatum nem bírhatott arra, hogy indítványomat meggyőződéseim szerint, ha az akkori határozattal némileg ellentétben látszik is lenni, meg ne tegyem. Az elsőt azért, mert ezen vélemények és tárgyalások a dolgot a polgári törvénykezési eljárás szempontjából tárgyalták, s a szakosztályi vitatkozások is ezen keretben tartattak. Már pedig ezen kérdésnek bűn-

tetőjogi szempontból való megvitatása egészen más tekintetek alá esik, mint ha az a polgári törvénykezési eljárás szempontjából vizsgáltatik. A másodikat azért, mert ha valamely kérdés egészen más szempontokból, egészen más viszonyokra való tekintettel vitattatik meg, az ezen vitázatból eredett határozat sem olyan, mely más körűlményekre is alkalmazható lenne.

Hogy pedig mennyire más szempontok mérvadók a büntető eljárásban, mint a polgári igazságszolgáltatásban, — még ha mindkét eljárás a közvetlen szóbeliség elvei szerint van is szervezve — azt nem tartom szükségesnek szakértők előtt bővebben indokolni. A sok eltérő vezérelv közül csak néhányat említek meg.

A polgári törvénykezési eljárásban p. o. a nyílt beismerés, néhol a hallgatag beismerés, sőt a meg nem jelenés is teljes próbát képeznek, mely a ténykérdéseket bizonyítottakká teszi; ellenben sem a hallgatás, sem a meg nem jelenés, de sok tekintetben még a nyílt beismerés sem bír a büntető eljárásban bizonyító erővel. A felek eskűje például oly bizonyítási eszköz a polgári eljárásban, mely mindannyiszor kíségíti a bírót a dilemmából, valahányszor a felek által vitatott ténykörülmények iránt más bizonyítékok nem léteznek. A fenýtő eljárásban az eskű mint bizonyítási eszköz nem létezik. A polgári jogok érvényesítése magánjellegű, mely az érdekelt felek akaratától függ. A büntető igazságszolgáltatás ellenben közjogi jelleg-

gel bír, mely felett a közvetlenül érdekelt felek csak igen szűk korlátok között birnak rendelkezési joggal.

Polgári ügyekben nem kívánatos, sőt kivihetetlen azon garantianak felállítása, hogy a marasztaló határozat csak egyhangulag, vagy legalább nagy szótöbbséggel legyen hozható, miután a polgári igény tekintetében mindkét fél joga és érdeke egymással ellentétben áll, s azért nem lehetne az alperest azon kedvezésben részesíteni a felperessel szemben, hogy csak a bírák egyhangú szavazatával, vagy 5 bíró közül 4 szavazattal legyen elítélhető; ellenben bűnügyekben az egymással szemben álló felek joga azonos, azaz úgy áll: hogy a vádlott jogosítva van mindannyiszor felmentését kívánni, valahányszor bűnössége nem kétségtelen, s az állam érdeke is csak azt kívánja, hogy a vádlott el ne ítéltessék, ha bűnössége nem bizonyos. Itt tehát az egyik félnek jogával sem ellenkezik az, hogy a bíróságok oly garantiákhoz legyenek kötve az ítélethozatalban, mely kétes esetekbeni marasztalást lehetetlenítsen.

Főleg azonban azért esik más szempont alá a felelbbvitel kérdése bűnügyekben mint polgáriakban, mert miként a II-ik szakaszban már említettem, fenyítő ügyekben az elsőbíróság határozatainak és ítéleteinek oly követkevései vannak, melyek későbbi ellenkező határozatok által sem orvosolhatók teljesen, míg polgári ügyekre ez nem áll.

Ugyanazért ha kimondta is az ötödik magyar jogászgyűlés, hogy a polgári eljárásban

„mint másodfolyamodású jogorvoslat a felebbezés a tény- és jogkérdésben az ellenfél csatlakozásával és új bizonyítékok érvényesítésével engedtessek meg“

nem esik következtetlenségbe, ha bűnügyekre nézve a felebbvitelt teljesen mellőzendőnek javasolja.

Dr. BALLAGI GÉZA.

Értelemzavaró sajtóhibák:

- IV-ik oldal 11-ik sor alulról »kíségítő« helyett olvass : kiegészítő.
11. » 12-ik » » » »Rechtes« » » Restes.
49. » 1-ső » alulról »elsajátíthatni« helyett olvass : elsa-
játíthatná.
51. » 15-ik » » » »azt« helyett olvass : az.
52. » 5-ik » felülről »hátramaradjanak« helyett olvass :
hátra ne maradjanak
-

TARTALOM.

	Lap.
Előszó	1
I. Törvényhozási mozzanatok német országban	1
A német államok véleményei a felebbvitel eltörlése kérdé-	
sében	9
Az 1872-iki német bir. bünt. perrendt. javaslat	31
Az 1873-iki » » » » »	33
Az 1877-iki » » » perrendtartás	34
II. A felebbvitel előnyei. A szokás	36
Hibás védekezés	40
Elegendő munkaerők hiánya	43
A bírói és ügyvédi kar képzettsége	50
Helyi körülmények befolyása	52
Az igazságszolgáltatás egyöntetősége	54
III. A felebbvitel hátrányai	56
A tény- és jogkérdés elválaszthatósága	57
Felebbvitel csupán jogkérdésben	58
A felebbvitel és szóbeliség összeegyeztetése	59
Jogérzet megszilárdulása és felebbvitel: ellentétek	61
Statistikai adatok	65
Következtetések	67
Elbizakodás	
Felebbvitel és a bizonyítékok szabad méltánylása	71
Kisérletek	73
Összeegyeztetés	7
Felebbvitel és szóbeliség: ellentétek	76
Lassuság és a költség nagysága	78
Kihágások és kisebb vétségek	81
A felebbvitelt pótló garantiák	82
Indítványok	84
Ujításoktól való irtózat	85
Az ötödik magyar jogászgyűlés megállapodásairól	87

PFEIFER FERDINÁND könyvkereskedésében kapható:

A
NÉPBIRÁK ÉS ESKÜDTSZÉKEK

INTÉZMÉNYE,

TEKINTETTEL HAZAI VISZONYAINKRA S BÜNTETŐ ELJÁRÁSUNK
REFORMJÁRA.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ÁLTAL HORVÁTH BOLDIZSÁR
AJÁNLATÁBÓL KITÜZÖTT SZÁZ ARANY DIJJAL KOSZORÚZOTT
PÁLYAMŰ.

IRTA

Dr. FRIEDMANN BERNÁT,

HITES ÜGYVÉD.

BUDAPEST, 1876.

Ara 2 frt 40 kr.

